

Merkezi Finans ve İhale Birimi'nin sözleşme makamı olduğu bu araştırma, Avrupa Komisyonu'nun mali destekleriyle ICON Institut Public Sector GmbH, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü ve BNB Danışmanlık Ltd. Şirketi konsorsiyumunca gerçekleştirilmiş ve T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nce yürütülmüştür.

Bu yayının içeriğinden konsorsiyum sorumlu olup, bu bilgiler hiç bir şekilde Avrupa Birliğı ve Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün görüşlerini yansıtmamaktadır.

Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması

Özet Rapor

Ankara, Ocak 2009

ARAŞTIRMA EKİBİ

Kilit uzmanlar:

Dr. Henrica A.F.M. (Henriette) Jansen, ekip lideri
Prof. Dr. Sunday Üner, kilit uzman (niceliksel araştırma)
Doç. Dr. Filiz Kardam, kilit uzman (niteliksel araştırma)

Uzmanlar:

Prof. Dr. Sabahat Tezcan
Doç. Dr. Banu Akadlı Ergöçmen
Doç. Dr. İsmet Koç
Yrd. Doç. Dr. A.Sinan Türkyılmaz
Dr. Elif Yiğit
Dr. İlknur Yüksel
Dr. Yadigar Coşkun

Özet Raporu Yayına Hazırlayanlar:

Dr. Henrica A.F.M. (Henriette) Jansen
Prof. Dr. Sunday Üner
Doç. Dr. Banu Akadlı Ergöçmen
Yrd. Doç. Dr. A.Sinan Türkyılmaz
Dr. İlknur Yüksel
Dr. Sutay Yavuz
Ayşe Abbasoğlu

İÇİNDEKİLER

TABLO	v
ŞEKİLLER	v
ÖNSÖZ	vi
SUNUŞ	vii
ARAŞTIRMANIN TANITIMI	1
Araştırmanın amacı.....	1
ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	2
Niteliksel araştırma yöntemi.....	2
Niceliksel araştırma yöntemi.....	2
TANIMLAR	5
KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET	6
Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) tarafından kadına yönelik şiddet.....	6
Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) dışındakilerden kadına yönelik şiddet.....	14
Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ve şiddete ilişkin tutumları.....	16
KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDETİN SAĞLIK SONUÇLARI	17
Şiddet sonucu yaralanmalar.....	17
Gebelikte fiziksel şiddet.....	18
Fiziksel veya cinsel şiddet ve genel sağlık.....	18
Fiziksel veya cinsel şiddet ve ruh sağlığı.....	19
KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDETLE MÜCADELE	21
Yaşanan şiddetin kadınlara göre nedenleri.....	21
Yaşanan şiddetin anlatılması ve paylaşılması.....	22
Şiddet sonucu resmi kurum ve sivil toplum kuruluşlarına başvurma.....	23
Fiziksel şiddete fiziksel olarak karşılık verme.....	25
Şiddet sonucu evi terk etme.....	25
SONUÇLAR	27

TABLO

Tablo 1. Cevaplama oranları	4
-----------------------------------	---

ŞEKİLLER

Şekil 1. Fiziksel şiddet yaygınlığı	7
Şekil 2. Fiziksel şiddetin derecesi.....	8
Şekil 3. Cinsel şiddet yaygınlığı	9
Şekil 4. Fiziksel veya cinsel şiddet yaygınlığı	10
Şekil 5. Yaşa göre fiziksel veya cinsel şiddet yaygınlığı.....	10
Şekil 6. Eğitim düzeyine göre fiziksel veya cinsel şiddet yaygınlığı	11
Şekil 7. Refah düzeyine göre fiziksel veya cinsel şiddet yaygınlığı	11
Şekil 8. Duygusal şiddet/istismar yaygınlığı	12
Şekil 9. Ekonomik şiddet/istismar yaygınlığı.....	13
Şekil 10. Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) dışındakilerden kadına yönelik fiziksel ve cinsel şiddet yaygınlığı	14
Şekil 11. Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ve şiddete ilişkin tutumları.....	16
Şekil 12. Fiziksel veya cinsel şiddet sonucu yaralanma.....	17
Şekil 13. Gebelikte fiziksel şiddet	18
Şekil 14. Fiziksel veya cinsel şiddet ve genel sağlık.....	19
Şekil 15. Fiziksel veya cinsel şiddet ve hayatına son verme düşüncesi.....	20
Şekil 16. Fiziksel veya cinsel şiddet ve hayatına son vermeyi deneme	20
Şekil 17. Yaşanan fiziksel şiddetin kadınlara göre nedenleri.....	21
Şekil 18. Yaşanan şiddetin paylaşılması	22
Şekil 19. Yaşanan şiddet sonucu resmi kurum veya sivil toplum kuruluşlarına başvurma.....	23
Şekil 20. Yaşanan şiddeti paylaşma ile şiddet sonucu bir kurum/kuruluşa başvurmanın karşılaştırılması	24
Şekil 21. Şiddet sonucu evi terk etme.....	26

ÖNSÖZ

Kadına yönelik şiddet, kadınları en temel insan haklarından ve temel özgürlüklerinden mahrum eden, sağlıklarını olumsuz etkileyen, sosyal ve ekonomik yaşama etkin katılmasını engelleyen ciddi bir toplumsal sorundur.

Bir insan hakları ihlali ve toplumların ilerlemesinin önünde önemli bir engel olan kadına yönelik şiddet ve ayrımcılığın önlenmesi ile mağdurların korunması için uluslararası kuruluşlar ve devletler çeşitli yasal ve idari tedbirler almaktadırlar.

Türkiye de gerek uluslararası taahhütleri gerekse kadına yönelik şiddetin ülkedeki yaygınlığını dikkate alarak kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve mağdurların korunması amacıyla her alanda yasal ve idari tedbirler alarak topyekûn bir mücadele başlatmıştır.

Ancak ülkemizde kadına yönelik şiddet konusunda ulusal düzeyde veri eksikliği olması bu alanda politikaların stratejilerin ve programların geliştirilmesinin önünde büyük bir engel oluşturmuştur. Her ne kadar son yirmi yılda kadına yönelik şiddetle ilgili veri eksikliğini gidermek için gerek bazı kamu kurumları gerekse sivil toplum kuruluşları ve üniversiteleri çeşitli çalışmalar yapmış olsa da kadına yönelik aile içi şiddet konusunda geniş kapsamlı ulusal veri elde edilememiştir.

Bu ihtiyaç nedeniyle “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması” yapılmıştır. Araştırma ile kadına yönelik şiddetle mücadele etmek için oluşturulacak politikaların ve programların daha etkili olmasına imkân sağlayacak, kadına yönelik şiddet ile ilgili ulusal düzeyde veri elde edilmesi amaçlanmıştır.

“Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması”nın yapılması için mali destek veren Avrupa Birliği’ne, Araştırmanın ihalesini yapan Merkezi Finans ve İhale Birimine, verdikleri destek için alan çalışması yapılan illerin Valilikleri’ne, Sosyal Hizmetler ve Sağlık Müdürlükleri ile ilçe kaymakamlıklarına, özverili çalışmalarıyla araştırmayı gerçekleştiren ICON Institut Public Sector, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü ve BNB konsorsiyumuna teşekkür ederim.

Kadına yönelik şiddet konusunda çalışma yapanlar için önemli bir kaynak olacak Araştırma’nın sonuçlarının kadına yönelik aile içi şiddetle mücadelede ve bu konuda oluşturulacak politikalara önemli katkı sağlayacağına inanıyorum.

Esengül CİVELEK
KSGM Genel Müdürü

SUNUŞ

Kadına yönelik şiddet, dünyanın her yerinde ırk, dil, din ve etnik grup ayırmadan tüm kadınların yaşadıkları ortak bir sorundur. Kadına yönelik şiddet, son 30 yılda kadının insan hakları ihlallerinden biri sayılmakta ve toplumun sağlığını etkileyen toplumsal bir sorun olarak görülmektedir. Birçok ülkede yapılan araştırmalar, aile içinde kadına yönelik şiddetin oldukça yaygın olduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye’de kadına yönelik şiddet konusu 1980’li yılların sonunda güçlenen kadın hareketinin mücadelesi ile ülke gündemine girmiştir. 1990’lı yıllardan itibaren de bu konuda kurumsallaşmaya gidilmiş, Başbakanlığa bağlı olarak Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü kurulmuş, üniversitelerde kadın araştırma merkezleri açılmış ve kadın kuruluşlarının sayısı artmıştır. Tüm bu kuruluşların işbirliği ile Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet konusu gündemde kalmakla beraber bu konuda yapılan ulusal araştırma az sayıdadır.

Yaklaşık son 20 yıldaki bu çabalar bizi bugün ülke çapında kadına yönelik aile içi şiddetin boyutunu saptamaya yönelik kapsamlı bir araştırma yapmak üzere bir araya getirmiştir. “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması”, bu konuda yürütülmüş ülke çapında temsil niteliğine sahip en kapsamlı ilk araştırmadır. Araştırmanın amacı, kadınların yaşadığı şiddetin yaygınlığının belirlenmesi yoluyla kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda bir durum tespiti yapmaktır. Bunu yaparken, hem niceliksel hem de niteliksel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır.

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü 40 yıldan beri demografi ve üreme sağlığı alanı başta olmak üzere farklı alanlarda ülke düzeyinde birçok araştırmayı planlamış ve uygulamış, ulusal ve uluslararası alanda kendini kanıtlamış bir kurumdur. Kadınların gündelik hayatta toplumsal cinsiyetlerinden dolayı maruz kaldıkları şiddetin ortadan kaldırılmasına katkısı olacak bu araştırmayı Enstitü’müzün de içinde yer aldığı konsorsiyumun yürütmüş olmasından memnun olduğumuzu belirtmek isterim. Projenin niteliksel ve niceliksel aşamalarında ekip başı, denetçi, görüşmeci ve veri girişçi olarak çalışan ve bu zorlu araştırmanın en iyi biçimde yapılmasını sağlayan arkadaşlarımızın gayretlerini takdir ediyorum. Ayrıca, ülkenin her yerinde bizimle görüşen ve yaşadıklarını bizlerle paylaşan kadınlarımıza da teşekkür ediyorum ve hepsine şiddetsiz bir yaşam diliyorum.

Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması’nın yararlanıcı kurumu T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’ne (KSGM) bu süreçte gösterdikleri işbirliği için; Türkiye İstatistik Kurumu’na (TÜİK) örneklem seçimindeki katkıları için; araştırmanın alan çalışması sırasında ziyaret edilen illerin Valilikleri’ne, Sosyal Hizmetler ve Sağlık Müdürlükleri ile ilçe kaymakamlıklarına çalışmaların düzenli yürütülmesine verdikleri destek için teşekkür ederim. Nüfus Etütleri Enstitüsü’nde akademik ve idari birimlerde görev yapan tüm arkadaşlarım ile proje uzmanlarına bu konuda son derece duyarlı oldukları, azim, istek ve özveri ile çalışmayı başarıyla tamamladıkları için takdirlerimi sunuyorum.

Bu raporda kadına yönelik şiddet konusundaki araştırmadan elde edilen bazı temel sonuçlar sunulmaktadır. Araştırmanın ayrıntılı sonuçları ana raporda yer almaktadır. Elde edilen sonuçların bugüne kadar kadın sivil toplum kuruluşlarının, üniversitelerin ve KSGM’nin yürütmüş olduğu çabalara yeni bir katkı olarak, sorunun çözümü için gerekli temel bilgileri sağlamış olmasıyla üretilecek politikalarda etkili olmasını diliyorum.

Konsorsiyum adına
Prof. Dr. Sabahat Tezcan
Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Müdür

ARAŞTIRMANIN TANITIMI

Kadına yönelik aile içi şiddet konusu dünyada olduğu gibi, Türkiye'de de halen önemli sorunlardan biri olmaya devam etmektedir. Türkiye'de 1980'li yıllardan itibaren kadın hareketinin çabaları sonucunda cinsiyete dayalı aile içi şiddet konusu kamuoyunun ve devletin gündeminde önemli bir sorun alanı olarak ele alınmaya başlanmıştır. Bu konuda özellikle yasal anlamda birçok çalışma yürütülmüş ve olumlu gelişmeler elde edilmiştir. Ancak, kadına yönelik şiddet konusu, çalışılması ve çaba harcanması gereken bir konu olmaya devam etmektedir.

Kadına yönelik şiddet konusunda kapsamlı, güvenilir ve geçerli verilerin yetersiz bir düzeyde olması, şiddeti ele alan politikaların, stratejilerin ve programların geliştirilmesini güçleştirmektedir. 1990'lı yıllardan itibaren bazı kamu kurumlarının, sivil toplum kuruluşlarının ve üniversitelerin bu konudaki veri eksikliğini gidermeye yönelik çalışmaları olmasına rağmen, kadına yönelik aile içi şiddet konusunda geniş kapsamlı ulusal veri elde edilememiştir.

Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, kadınların yaşadığı aile içi şiddetin yaygınlığı, şiddet biçimleri, neden ve sonuçları ile risk faktörlerinin anlaşılması amacıyla ülke çapında yürütülmüş en kapsamlı araştırmadır.

Bu araştırma, ICON Institut, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (HÜNEE) ve BNB Danışmanlık Ltd. Şirketi tarafından yürütülmüştür. Araştırmada projenin tümünden, niteliksel araştırmadan ve niceliksel araştırmadan sorumlu olmak üzere üç kilit uzman ve Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nün uzmanları görev almışlardır.

Araştırmanın Amacı

Projenin temel hedefi kadınların insan haklarını geliştirmek adına kadınları aile içi şiddetten korumak için çalışan paydaşların kapasitelerinin güçlendirilmesine katkıda bulunmaktır. Bu hedefe ulaşmak için yapılan araştırmada kadına yönelik aile içi şiddet ile daha etkili mücadele etmek için politika oluşturulmasına ve programların gerçekleştirilmesine imkan sağlayacak ulusal düzeyde veri elde edilmiştir.

Bu çalışma, niteliksel ve niceliksel araştırma olmak üzere iki bölümde gerçekleştirilmiştir. Aile içi şiddet konusuyla ilgili olarak yaşanan duygular, deneyimler ve davranışlara ilişkin derinlemesine ve daha ayrıntılı bilgi veren **niteliksel araştırma** ile aile içi şiddet biçimleri ve şiddetin nasıl algılandığı üzerine bir analiz yapılmıştır. Ayrıca şiddete maruz kalan kadınlara hizmet veren çeşitli kurumların yeterliliği ve kurumlarda çalışanların görüşleri de değerlendirilmiştir. Niteliksel araştırmada elde edilen bilgiler, niceliksel araştırmada kullanılan soruların ifadelendirilmesinde, niceliksel araştırma sonuçlarının daha iyi yorumlanmasında ve açıklanmasında kullanılmıştır. Türkiye geneli ve 12 Bölgeye¹ ilişkin istatistiksel sonuçların elde edildiği **niceliksel araştırma** ile kadına yönelik farklı şiddet biçimlerinin yaygınlığına, nedenlerine ve sonuçlarına ilişkin güvenilir tahminler elde edilmiştir.

¹ 12 Bölge: Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum süreci doğrultusunda belirlenen istatistiksel bölge sınıflamasıdır. Üç ayrı düzeyde NUTS (The Nomenclature of Territorial Units of Statistics) bölgeleri oluşturulmuştur. 12 Bölge NUTS1 düzeyini temsil etmektedir.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Kadına yönelik aile içi şiddetin farklı boyutlarını ortaya çıkarmak için bu araştırmada temel iki araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Niteliksel Araştırma Yöntemi

Niteliksel araştırma kapsamında derinlemesine ve yarı yapılandırılmış görüşmeler ile odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiştir.

Derinlemesine ve yarı yapılandırılmış görüşmeler: Ankara, Samsun ve Mersin illerinde toplam 64 derinlemesine ve yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Derinlemesine görüşmeler, şiddet yaşamış kadınlar, şiddete maruz kalan kadınların anne ve kayınvalideleri ve erkeklerle yapılan görüşmeleri kapsamaktadır. Şiddete maruz kalan kadınlara tıbbi/psikolojik/hukuksal/kamusal destek ve hizmet veren meslek sahipleri ile de yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Odak Grup görüşmeleri: Ankara’da toplam 9 odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler farklı yaş, eğitim ve medeni durum özellikleri dikkate alınarak erkeklerle yapılmıştır. Ayrıca, meslek gruplarının katılımıyla da odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiştir.

Niceliksel Araştırma Yöntemi

Örneklem Tasarımı:

Araştırmanın örneklem tasarımı ağırlıklı, tabakalı ve çok aşamalı küme örnekleme yaklaşımıdır. Örneklem tasarımının temel amacı; ülke geneli, 12 Bölge ve kent/kır tabakaları için kadına yönelik şiddetle ilgili göstergelerin kabul edilebilir bir kesinlikle (yüzde 95 güven aralığında) tahmin edilmesidir. Ayrıca, bu göstergelerin ülke genelinde yaş grubu, eğitim düzeyi ve sosyo-ekonomik statü gibi ana değişkenler için tahmin edilmesi de amaçlanmıştır. Örneklem seçiminde Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ile işbirliği yapılmış ve örnekleme çerçevesi, blok seçimleri ve seçilen hanehalklarının yer aldığı blok listeleri TÜİK tarafından sağlanmıştır.

Sorukağıtları:

Araştırma sorukağıdı Dünya Sağlık Örgütü’nün (Multi-country Study on Women's Health and Domestic Violence against Women²) kullandığı sorukağıtları dikkate alınarak ülke ihtiyaçlarına göre tasarlanmıştır. Araştırmada hanehalkı ve kadın sorukağıdı olmak üzere iki sorukağıdı kullanılmıştır. Sorukağıtları ile aşağıdaki konular hakkında bilgi toplanmıştır

- Hanehalkı nüfusu ve hanelerin konut özellikleri,
- Kadınların temel özellikleri, evlilik tarihçesi,
- Genel sağlık ve üreme sağlığı, çocukların davranış sorunları,
- Kadınların eşleri veya birlikte oldukları kişinin/kişilerin temel özellikleri ve davranış biçimleri

² Çoklu Ülke Kadın Sağlığı ve Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırmaları

- e) Kadınların yaşamlarının herhangi bir dönemi ile görüşme öncesindeki son 12 aylık dönemde yakın ilişki içinde oldukları erkekler (Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)) tarafından uygulanan fiziksel ve cinsel şiddet ile duygusal ve ekonomik şiddet/istismar,
- f) Kadınların 15 yaşından sonra yakın ilişkide olduğu kişi(ler) dışındakilerden maruz kaldıkları fiziksel ve cinsel şiddet,
- g) Kadınların 15 yaşından önce yaşadıkları cinsel istismar,
- h) Toplumsal cinsiyet rolleri ve şiddet konusunda kadınların tutumları,
- i) Kadınların gebelik sırasında maruz kaldıkları şiddet ve şiddet sonucu yaralanmalar,
- j) Eşleri veya birlikte oldukları kişi(ler)den şiddet gören kadınların aile içi şiddetle başa çıkma yöntemleri.

Araştırma kapsamında 15-59 yaş grubundaki kadınlar hedef nüfusu oluşturmaktadır. 15-59 yaş grubunda kadın bulunan hanehalklarından kadınların araştırma sorularına rahat cevap verebilmelerini sağlamak ve cevapların güvenilirliğini artırmak amacıyla her hanehalkından sadece bir kadın (evli veya bekar) ile görüşülmüştür. Araştırma kapsamında kadınların evlilik ve evlilik dışındaki birliktelikleri (erkek arkadaş, nişanlı, sözlü) dikkate alınmıştır.

Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması için Etik Kurallar:

Duyarlı bir konuda yürütülen bu araştırmada, kadınların güvenliğine öncelik verilmiş ve araştırmanın tasarımı görüşmecilerin de güvenliğini sağlayacak biçimde yapılmıştır. Bu araştırmada, Dünya Sağlık Örgütü'nün geliştirmiş olduğu Etik ve Güvenlik kuralları³ esas alınmıştır.

Şiddet yaşayan kadınların araştırmaya katılmaları nedeniyle daha fazla şiddet yaşama risklerini ortadan kaldırmak, cevaplayıcı kadınları ve araştırmada görev alan görüşmecileri riske atmamak amacıyla araştırmada güvenli isim kullanılmıştır. "Türkiye'de Kadına Yönelik Aile içi Şiddet Araştırması" yerine araştırmanın eğitimi ve saha çalışması sırasında kullanılan tüm dokümanlarında "Türkiye Kadın ve Aile Araştırması" ismi yer almıştır. Araştırma kapsamında, görüşülen kadınlara ihtiyaç duyduklarını belirttikleri durumda yaşadıkları illerde şiddete maruz kalan kadınlara destek olan ve hizmet veren kamu kurumları ile sivil toplum kuruluşlarının adresleri verilmiştir.

Alan Çalışması ve Örneklem Sonuçları:

Alan araştırması Temmuz-Eylül 2008 tarihleri arasında örnekleme çıkan 51 ilde gerçekleştirilmiştir. Soru kağıtlarının veri girişi Census and Survey Processing System (CSPRO) programı kullanılarak, hataların en aza indirilmesi amacıyla iki kez gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın örneklem tasarımında yer alan 542 kümede örneklem büyüklüğü 24,048 hanehalkıdır. Bu kümelerden 5 tanesinde küme düzeyinde çeşitli nedenlerle görüşme yapılamamıştır. Görüşme için gidilen ve görüşme yapılabilecek durumda olan 19,505 hanehalkından 17,168'i ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Buna göre, hanehalkı düzeyindeki cevaplama oranı yüzde 88'dir. Hanehalkında görüşme yapılamamasının nedenleri arasında seçilen hanehalklarının yüzde 10.9'unun araştırmanın yapıldığı yaz aylarında evde

³ Putting Women first: Ethical and Safety Recommendations for Research on Domestic Violence Against Women. Geneva, World Health Organization WHO/FCH/GWH/01.1 (2001)

olmaması, konutta/adreste yaşayan kimsenin olmaması veya adresin konut olmaması yer almaktadır. Görüşmeyi reddeden hanehalklarının oranı sadece yüzde 4.4'dür.

Görüşme yapılan hanehalklarında 15-59 yaş grubunda 22,822 kadın tespit edilmiştir. Bu kadınların yaş, medeni durum ve eğitim gibi temel bilgileri sorulmuştur. Görüşme kriterlerine uygun olan 22,822 kadından Kish⁴ yöntemiyle belirlenen kadın sayısı 14,854 olmuştur. Araştırma kapsamında, 12,795 kadın ile yüz yüze görüşülerek kadın sorukağıdı tamamlanmış olup red oranı yüzde 2.1'dir. Kadın görüşmelerinde cevaplama oranı yüzde 86.1'dir (Tablo 1).

Tablo 1. Cevaplama oranları		
	Sayı	Yüzde
Seçilen hanehalkı sayısı	24,048	
Küme düzeyinde görüşülemeyen hanehalkı sayısı	228	
Görüşme yapılabilecek hanehalkı sayısı ⁵	19,505	
Görüşme yapılan hanehalkı sayısı	17,168	
Hanehalkı cevaplama oranı		88.0
Hanehalkında bulunan kadın sayısı	22,822	
Kish yöntemi ile seçilen kadın sayısı ⁶	14,854	
Görüşme yapılan kadın sayısı	12,795	
Kadın sorukağıdı cevaplama oranı		86.1

⁴ Kish yöntemi hanehalkında birden fazla uygun kişi olduğu durumda, olasılıklı yansız seçimi sağlayan bir tekniktir.

⁵ Hanehalkı sorukağıdındaki "Hanehalkının tümünün araştırma tarihlerinde evde yok", "Konutta adreste yaşayan yok, adres konut değil", "Konut yıkılmış" ve "Diğer" kodları görüşme yapılamayacak durumları içerir.

⁶ Bu sayı aynı zamanda, içinde 15-59 yaş grubunda en az bir kadın bulunan hanehalkı sayısıdır.

TANIMLAR

Aşağıdaki tanımlarda belirtilen şiddet⁷ içeren davranışların en az bir kez yaşanmış olması o şiddet biçiminin yaşandığı anlamına gelmektedir.

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) tarafından kadına yönelik fiziksel şiddet

- Tokat atma ya da bir şey fırlatma
- İtme, tartaklama ya da saç çekme
- Yumrukla ya da bir cisimle vurma
- Tekmeleme, sürüklenme ya da dövme
- Boğazını sıkma ya da bir yerini yakma
- Bıçak, silah gibi aletlerle tehdit etme ya da bunları kullanma

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) tarafından kadına yönelik cinsel şiddet

- Zorla cinsel ilişkiye girme
- Kadınların istemediği halde korktuğu için cinsel ilişkiye girmesi
- Cinsel olarak aşağılayıcı ya da küçük düşürücü eylemlere zorlanma

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) tarafından kadına yönelik duygusal şiddet/istismar

- Hakaret ya da küfür
- Başkalarının yanında aşağılama ya da küçük düşürme
- Korkutma ya da tehdit
- Kadına ya da çevresindekilere zarar vermekle tehdit

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) tarafından kadına yönelik ekonomik şiddet/istismar

- Kadının çalışmasına engel olma ya da işten ayrılmasına neden olma
- Ev harcamaları için para vermeme
- Kadının gelirinin elinden alınması

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) dışındakiler tarafından kadına yönelik fiziksel şiddet

15 yaşından sonra eş veya birlikte olunan kişi dışındakiler tarafından fiziksel olarak kötü bir davranışa maruz kalma

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) dışındakiler tarafından kadına yönelik cinsel şiddet

15 yaşından sonra eş veya birlikte olunan kişi dışındakiler tarafından istemediği halde cinsel ilişkiye zorlanma veya cinsel olarak aşağılayıcı ya da küçük düşürücü bulduğu bir şeyi yapmaya zorlanma

Çocukluk döneminde cinsel istismar

15 yaşından önce istenilmeyen bir cinsel davranışa ya da cinsel olarak rahatsız edecek şekilde dokunmaya maruz kalma

⁷ Araştırmanın soru kağıdında "şiddet" kelimesi yer almamıştır.

KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET

Kadına yönelik şiddet, kadınların yakın çevrelerindeki erkeklerden, tanımadıkları erkeklere ve hatta aile içindeki kadınlara kadar uzanan geniş bir yelpaze içinde değerlendirilebilir. Bu araştırma kapsamında aile içi şiddetin yanı sıra aile dışındaki kişilerden kadına yönelik şiddet konusunda da bilgi elde edilmiştir. Araştırma sonuçları, kadına yönelik şiddeti uygulayanlar açısından iki temel başlık altında incelenmektedir. Bunlar, eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) tarafından kadına yönelik şiddet ile eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) dışındakiler tarafından kadına yönelik şiddettir. Bu raporda, kadına yönelik farklı şiddet biçimlerinin yanı sıra kadınların şiddete ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bazı görüşlerine de yer verilmiştir.

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) tarafından kadına yönelik şiddet

Bu bölümde sunulan bilgiler, Türkiye’de yaşayan kadınların halen evli oldukları, bir dönem evli oldukları ya da evli gibi birlikte yaşadıkları erkekler tarafından maruz kaldıkları farklı şiddet biçimlerinin yaygınlığını göstermektedir. Fiziksel ve cinsel şiddet ile duygusal ve ekonomik şiddet/istismar konularındaki bilgiler kadınların yaşadıkları yerleşim yeri, bölge, eğitim düzeyi, refah düzeyi ve yaş gibi temel özellikleri çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Farklı şiddet biçimlerini ölçmek amacıyla şiddet içeren belirli hareketler tanımlanmıştır (bkz. Tanımlar). En az bir birlikteliği olmuş kadınlara fiziksel, cinsel, duygusal ve ekonomik şiddet yaşayıp yaşamadıkları sorulurken, şiddete maruz kaldığını belirten kadınlara daha ayrıntılı sorular sorulmuştur. Böylece, şiddetin ne zaman ve ne sıklıkla yaşandığına dair bilgi elde edilmiştir. Yaşanan şiddetin zamanıyla ilgili olarak iki dönem dikkate alınmıştır: *araştırmanın yapıldığı dönemden önceki son 12 ay*⁷ ve yaşamın herhangi bir dönemi.

Birlikte olma kavramı yerleşim yeri, bölge ve kültür vb. farklılıklar nedeniyle aynı olguyu ifade etmemektedir. Bu nedenle, özet raporda en az bir kez evlenmiş kadınların cevapları doğrultusunda elde edilen bilgilere yer verilmiştir.

"Akrabam değildi, düğünde görmüş beni, kaçırdı beni işte, ailem geri almak istedi beni, bu vermedi beni, ağaca bağlardı döverdi, ağaca bağlar döverdi, az bir şey görse döver beni, şiddet dayak şiddet."

(34 yaşında, evli, dört çocuk sahibi, ilkokul mezunu kadın)

Fiziksel şiddet

Araştırma kapsamında, kadınların yaşadıkları fiziksel şiddeti ölçebilmek amacıyla fiziksel şiddet içeren belirli davranışlara maruz kalıp kalmadıkları sorulmuştur (bkz. Tanımlar).

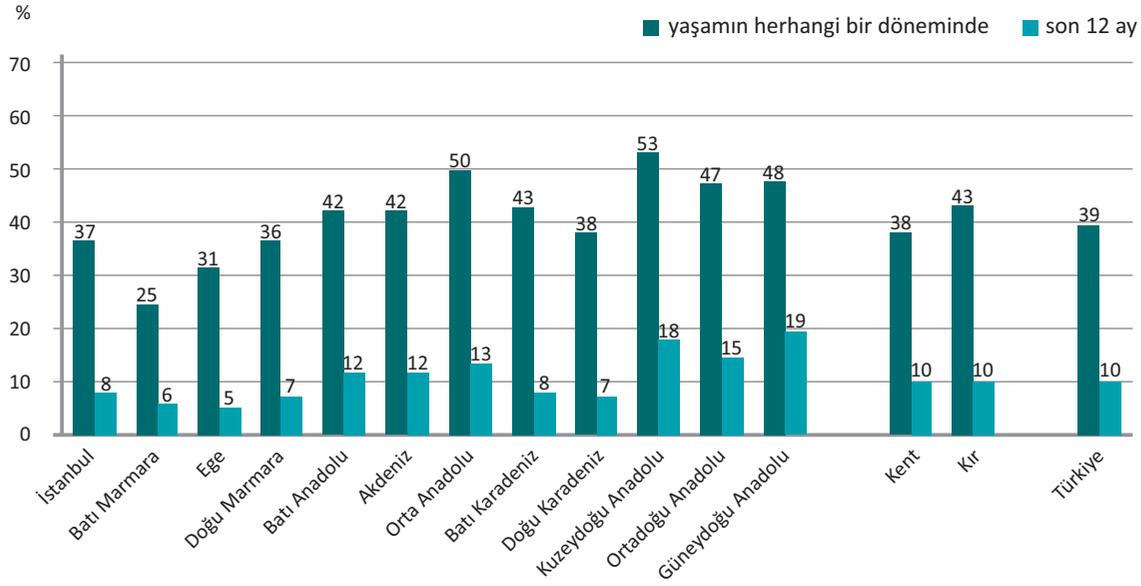
Ülke genelinde yaşamın herhangi bir döneminde fiziksel şiddete maruz kaldığını belirten kadınların oranı yüzde 39’dur. Başka bir ifadeyle, her 10 kadından 4’ü eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) tarafından fiziksel

⁸ Bundan sonra *son 12 ay* biçiminde ifade edilecektir.

şiddete maruz kalmıştır. Fiziksel şiddetin araştırmadan önceki son 12 ay içinde yaşanması hem ülke düzeyinde, hem de bazı temel özellikler düzeyinde incelendiğinde yaşamın herhangi bir döneminde görülen şiddete göre doğal olarak azalmaktadır. Türkiye genelinde, her 10 kadından biri son 12 ayda fiziksel şiddet yaşamıştır. Fiziksel şiddetin yaşanması açısından, bölgeler arasında belirgin bir farklılaşma vardır. Batı Marmara bölgesinde yaşayan kadınlar arasında fiziksel şiddet yaşama oranı yüzde 25 iken, Kuzeydoğu Anadolu bölgesindeki kadınlar arasında bu oran yüzde 53'tür (Şekil 1).

Şekil 1. Fiziksel şiddet yaygınlığı:

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel şiddet yaşamış kadınların bölge ve yerleşim yerine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Not: Yüzdeler evlenmiş kadınlar temel alınarak hesaplanmıştır.

Fiziksel şiddet içeren davranışlar sonucunda meydana gelen yaralanmalar farklı düzeylerde olmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü, fiziksel şiddetin derecesini orta ve ağır olmak üzere iki grup altında tanımlamaktadır. "Tokat, itme, tartaklama" orta derecede, "vurma, tekmeleme, boğazını sıkma, bıçak ya da silah kullanma" ise "ağır" derecede fiziksel şiddet olarak tanımlanmıştır (WHO, 2005⁹).

"En son nisan ayında gözüme yumruk attı. Sabah beşte gidiyo işe. 10 dakika uyuya kalmışız, niye uyandırmıyosun diye beni yataktan attı, gözüme yumruk attı. Tekme de attı eşim benim gözüme önceden..."

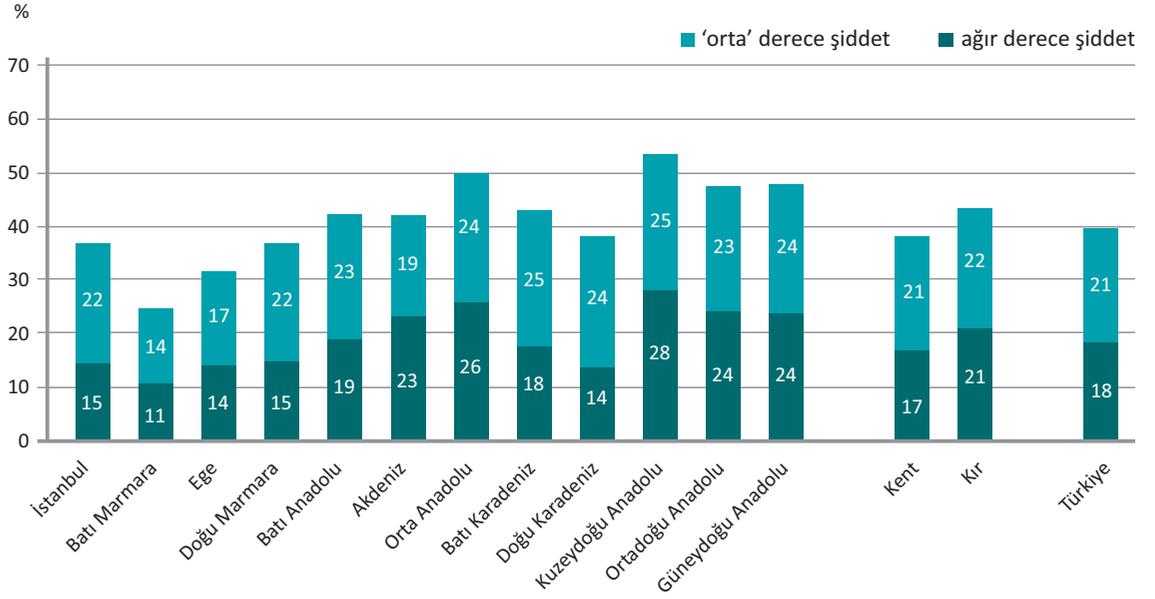
(34 yaşında, evli, iki çocuk sahibi, ilkokul mezunu kadın)

⁹ WHO Multi-country Study on Women's Health and Domestic Violence against Women: initial results on prevalence, health outcomes and women's responses. Geneva, World Health Organization, 2005

Ağır derecede fiziksel şiddet yaşanma yüzdeleri bölge düzeyinde 11 ile 28 arasında farklılık göstermektedir. Fiziksel şiddet yüzdesinin en yüksek olduğu Kuzeydoğu Anadolu ve Orta Anadolu bölgelerinde ağır derecede fiziksel şiddetin de yaygın olduğu görülmektedir.

Şekil 2. Fiziksel şiddetin derecesi:

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den orta ve ağır derecede fiziksel şiddet yaşamış kadınların bölge ve yerleşim yerine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Not: Yüzdeler evlenmiş kadınlar temel alınarak hesaplanmıştır.

"...işte o gün eve görümcelerim falan geldi kaynanam geldi, onların biraz dolduruşuna geldi, kavga başladı kavga başlayınca, bana o zaman eline bi makas aldı galiba... Makasla saldırdı, ben yatak odasına kaçtım ve kapının arkasına böyle ütü masasını... Yatak odasının ayağının arasına sıkıştırdım, artık kapıyı açarsa diyorum bu balkondan ya da şeyden."

(35 yaşında, boşanmış, bir çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

Cinsel şiddet

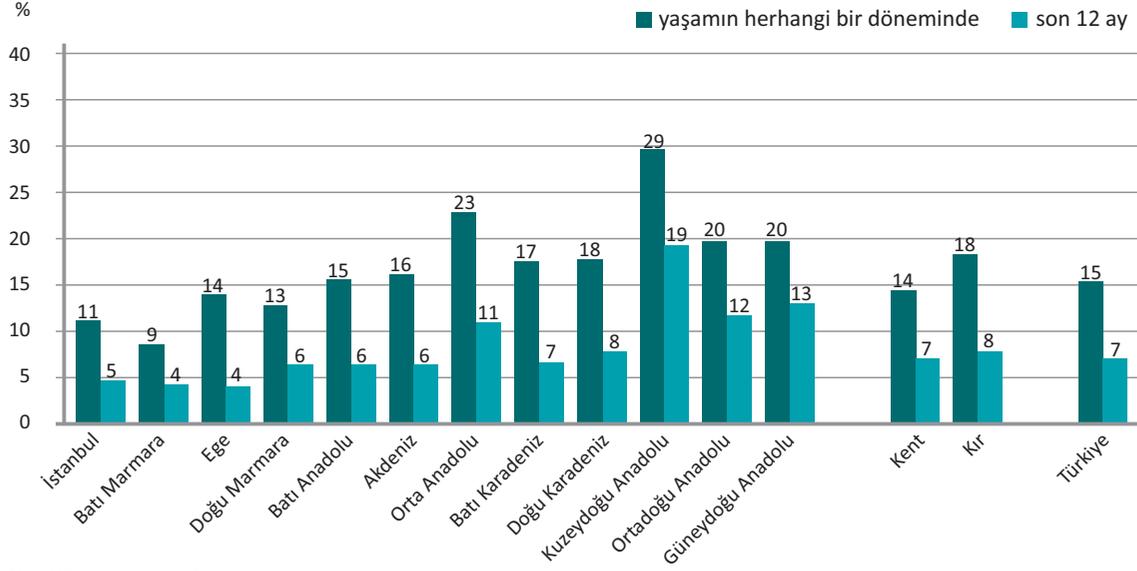
Cinsel şiddeti ölçmek amacıyla, kadınlara cinsel şiddet içeren bazı davranış biçimlerine maruz kalıp kalmadıkları sorulmuştur (bkz. Tanımlar).

Kadınlar için yaşadıkları cinsel şiddeti açıklamak fiziksel şiddeti anlatmaktan daha zor olmaktadır. Aynı şekilde, evlilik içinde yaşanan cinsel şiddeti konuşmak da kadınlar açısından çok uygun görülmemektedir. Türkiye genelinde evlenmiş kadınların yüzde 15'i bu davranışlardan bir ya da birkaçına hayatlarının herhangi bir döneminde maruz kalmıştır. Belirtilen cinsel şiddet yüzdesi Batı Marmara bölgesinde yüzde 9, Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde ise yüzde 29 iken, diğer bölgeler için yüzde 11 ile 23 arasında

değişmektedir. Belirtilen cinsel şiddet eylemleri arasında en fazla ifade edilen erkeğin fiziksel şiddet uygulayabileceği, terk edeceği ya da başka kadınlarla birlikte olabileceği yönündeki korkulardan dolayı kadının istemediği bir cinsel ilişkiye girmesidir (Şekil 3).

Şekil 3. Cinsel şiddet yaygınlığı:

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den cinsel şiddet yaşamış kadınların bölge ve yerleşim yerine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Not: Yüzdeler evlenmiş kadınlar temel alınarak hesaplanmıştır.

"yani bağıryodum, çağariyodum, istemediğimi söylüyodum, o zorluyodu. Derken işte; sonuçta bi şekilde gine onun dediği oluyodu amma."

(35 yaşında, boşanmış, bir çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

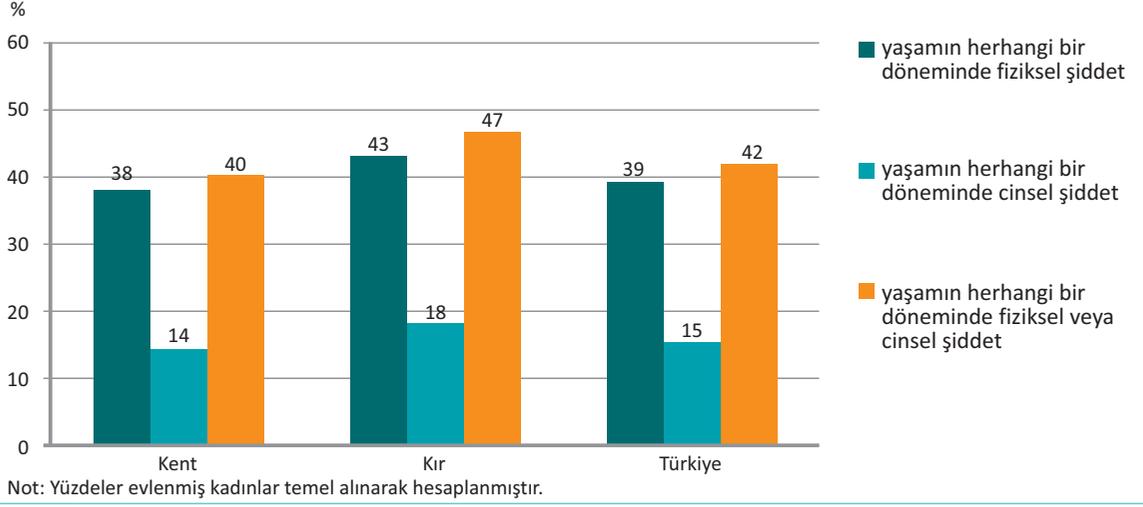
Fiziksel veya cinsel şiddet

Yaşanan fiziksel şiddet, ülke, kent-kır ve bölge düzeyinde cinsel şiddetten daha fazladır. Sadece fiziksel şiddet yaşadığını belirten kadınların yüzdesi ülke düzeyinde 39 iken, her iki şiddet biçiminden en az birinin yaşanma yüzdesi 42'dir. Bu durum, cinsel şiddetin yaşandığı durumların çoğunluğunda fiziksel şiddetin de yaşanmış olduğunu ve farklı şiddet biçimlerinin genellikle birlikte yaşandığını gösterir niteliktedir (Şekil 4).

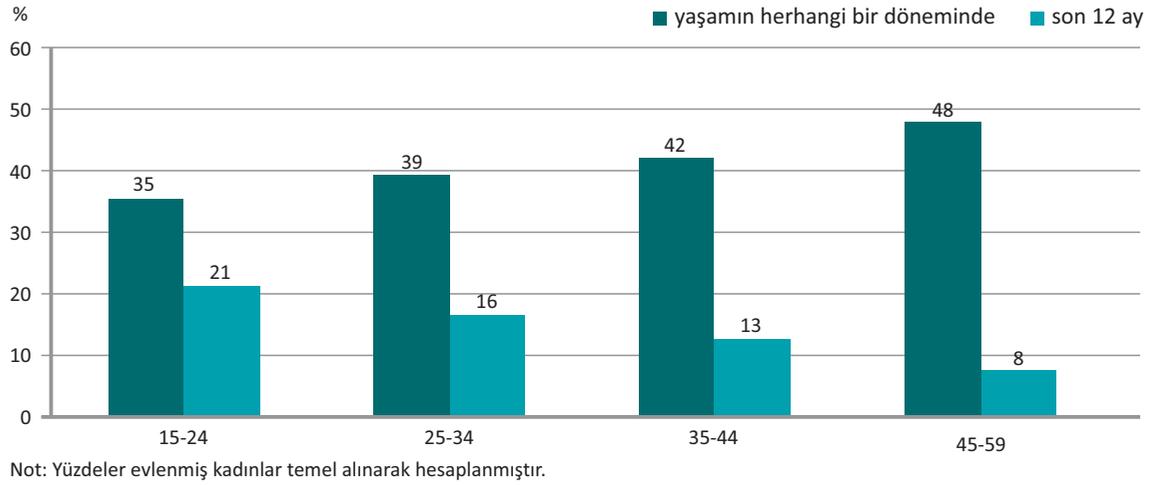
Yaşamın herhangi bir döneminde fiziksel veya cinsel şiddetin yaygınlığının, 45-59 yaş grubundaki kadınlar arasında en yüksek olması beklenen bir durumdur. Ancak, son 12 aylık dönem dikkate alındığında tam tersi bir durum söz konusudur. Kadınlar daha genç yaşlarda ve evliliklerinin ilk yıllarında daha çok şiddet ile karşılaşmaktadırlar (Şekil 5).

Şekil 4. Fiziksel veya cinsel şiddet yaygınlığı:

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınların yerleşim yerine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Şekil 5. Yaşa göre fiziksel veya cinsel şiddet yaygınlığı:

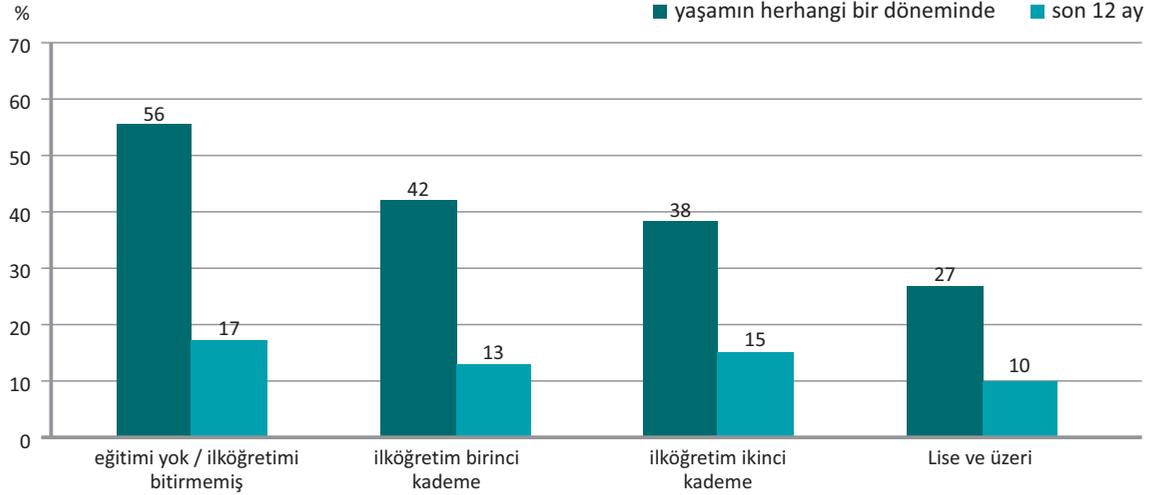
Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınların yaş gruplarına göre yüzdesi, Türkiye 2008

Eğitim düzeyinin artması ile şiddet azalmaktadır. Hiç eğitimi olmayan/ilköğretimi bitirmemiş kadınların yaşadığı fiziksel veya cinsel şiddet yüzdesi 56 iken, lise mezunu olan kadınlar arasında yüzde 32, üniversite mezunları arasında ise yüzde 17'dir. Eğitim düzeyindeki artış kadınları şiddetten koruma konusunda etkili görünmekle birlikte, lise ve üzeri eğitim düzeyindeki her 10 kadından yaklaşık 3'ünün şiddete uğraması da düşündürücüdür (Şekil 6).

Şekil 6. Eğitim düzeyine göre fiziksel veya cinsel şiddet yaygınlığı:

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınların eğitim düzeyine göre yüzdesi, Türkiye 2008

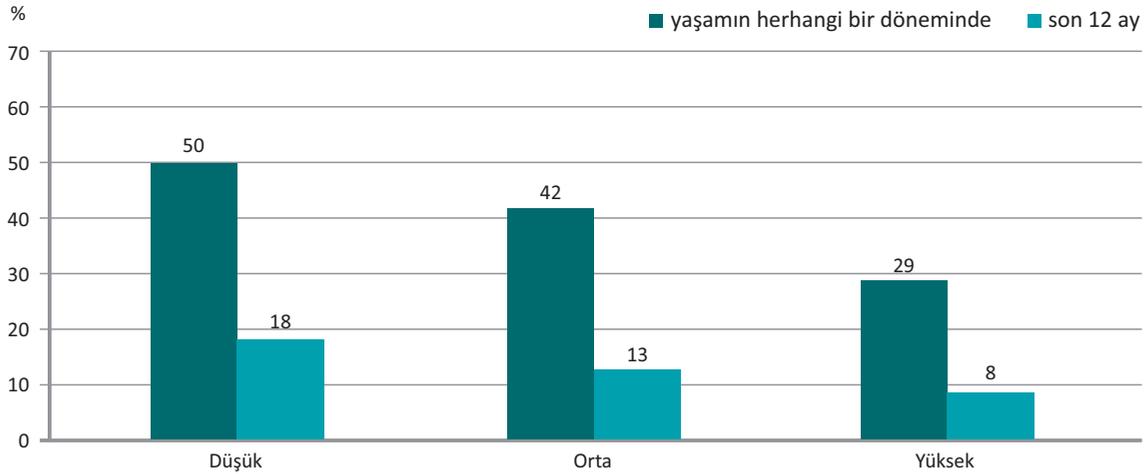

Not: Yüzdeler evlenmiş kadınlar temel alınarak hesaplanmıştır.

Refah düzeyi düşük olan kadınların yaşamlarının herhangi bir döneminde karşılaştıkları şiddet yüzde 50 iken, yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki kadınlarda bu oran yüzde 29'a düşmektedir. Yaşam standartlarının iyileşmesi durumunda, şiddetin daha az yaşandığı görülmektedir (Şekil 7).

Şekil 7. Refah düzeyine göre fiziksel veya cinsel şiddet yaygınlığı:

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınların refah düzeyine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Not: Yüzdeler evlenmiş kadınlar temel alınarak hesaplanmıştır.

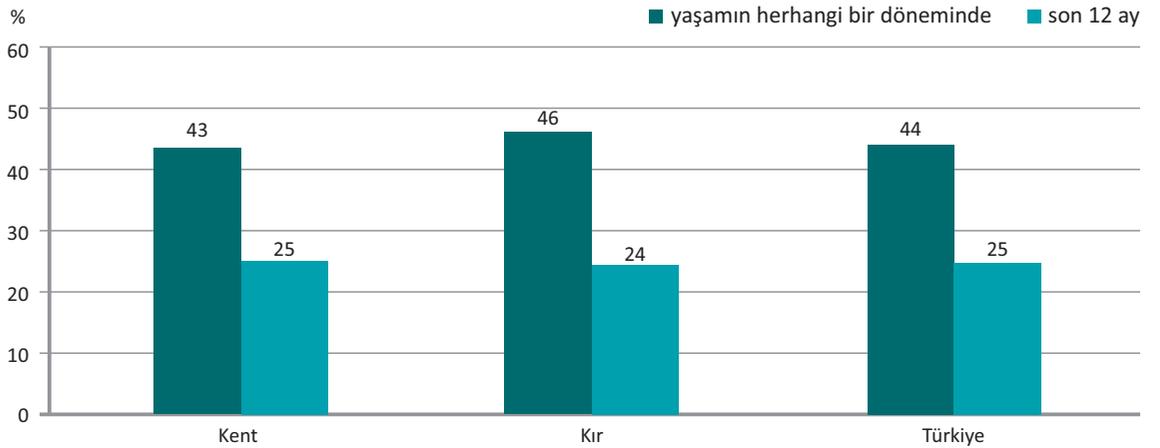
"... Evliliğim yirmi üç yıl sürdü, yirmi üç yıldan sonra zaten bu dönemde hep şiddet görüyordum yani cinsel yönden de, böyle karşı istemediğim zaman, nasıl istemediğim derken; mesela kumar oynuyodu, parayı kaybettiği zaman gelip beni dövüyodu. Bu dayaktan sonra da mesela beni dövüyodu bu dayaktan sonra da mesela beraber olmak istiyodu itiraz ettiğim zaman yine dayak yiyodum."
(44 yaşında, ayrı yaşıyor, iki çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

Duygusal şiddet/istismar

Kadına yönelik şiddet biçimleri arasında yer alan bir diğer şiddet biçimi duygusal şiddet ya da istismardır. Kadınların eşleri veya birlikte oldukları kişi/kişiler tarafından duygusal istismar içeren davranışlara maruz kalıp kalmadıkları sorulmuştur (bkz. Tanımlar). Ülke genelinde kadınların yüzde 44’ü duygusal istismarı yaşamının herhangi bir döneminde yaşamıştır. Her dört kadından biri, son 12 ay içinde duygusal istismar yaşamıştır (Şekil 8). Kadınlara yönelik duygusal şiddet ya da istismar, yaşamın herhangi bir döneminde ve son 12 ay içinde kent/kır açısından yüzde olarak önemli bir farklılık göstermez iken, bölgeler arasında farklılaşmaktadır.

Şekil 8. Duygusal şiddet / istismar yaygınlığı:

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den duygusal şiddet / istismar yaşamış kadınların yerleşim yerine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Not: Yüzdeler evlenmiş kadınlar temel alınarak hesaplanmıştır.

"Korkuyorduk ya böyle parmaklarımızın ucunda geziyorduk, gece çıt çıkarıcaz da, acaba uyanacak da bir şey olacak o uyuduğu zaman böyle sessiz sakın, hele o uyandıği zaman biz televizyon izlerken gördü mü bitti, televizyon izlemiyceksin, radyo dinlemiyceksin..."

(44 yaşında, evli, bir çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

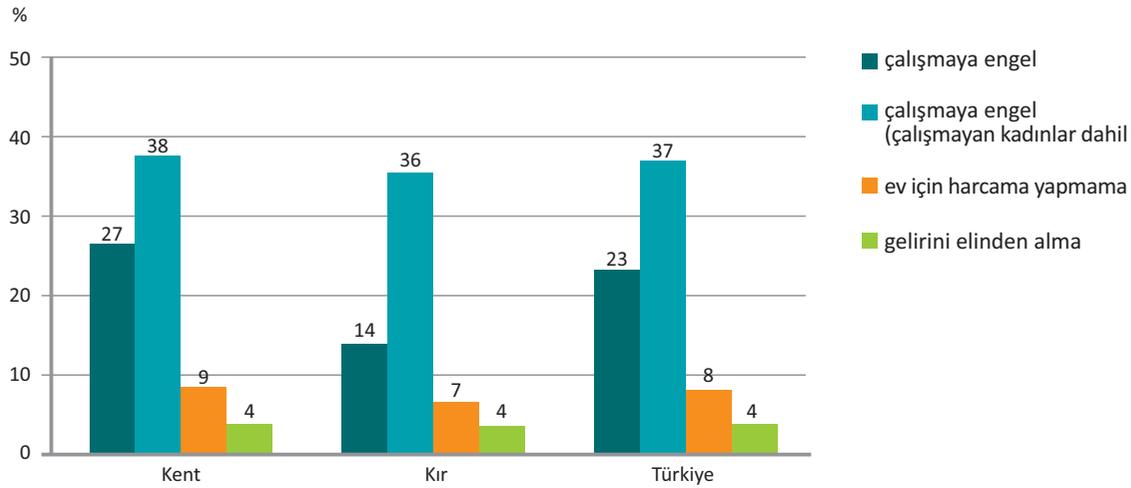
Ekonomik şiddet/istismar

Ekonomik şiddet ya da istismar biçimleri kadının çalışmasına engel olma ya da işten ayrılmasına neden olma, ev harcamaları için para vermeme ile kadının gelirini elinden alma olarak tanımlanmıştır. Kadınların yüzde 23’ü eşi veya birlikte olduğu kişinin/kişilerin kendi çalışmasına engel olduğunu ya da işten ayrılmasına neden olduğunu belirtmektedir. Çalışmayanlar kadınlar dahil edildiğinde ise bu durum, her 10 kadından 4’ü için söz konusu olmaktadır.

Yaşamın herhangi bir döneminde çalışmaya engel olma ya da işten çıkma gibi bir sorun yaşadığını belirten kadınlar arasında en yüksek yüzdeler 29 ve 27 ile Doğu Marmara ve İstanbul bölgelerindedir. Bu yapıyla ekonomik şiddet/istismar, diğer şiddet biçimlerinden farklı bir yapı göstererek, kentsel yerleşim alanında yaşayan kadınlar arasında kırsal alanda yaşayan kadınlara göre iki kat fazla bulunmuştur (Şekil 9).

Şekil 9. Ekonomik şiddet / istismar yaygınlığı:

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den ekonomik şiddet / istismar yaşamış kadınların yerleşim yerine göre yüzdesi, Türkiye 2008

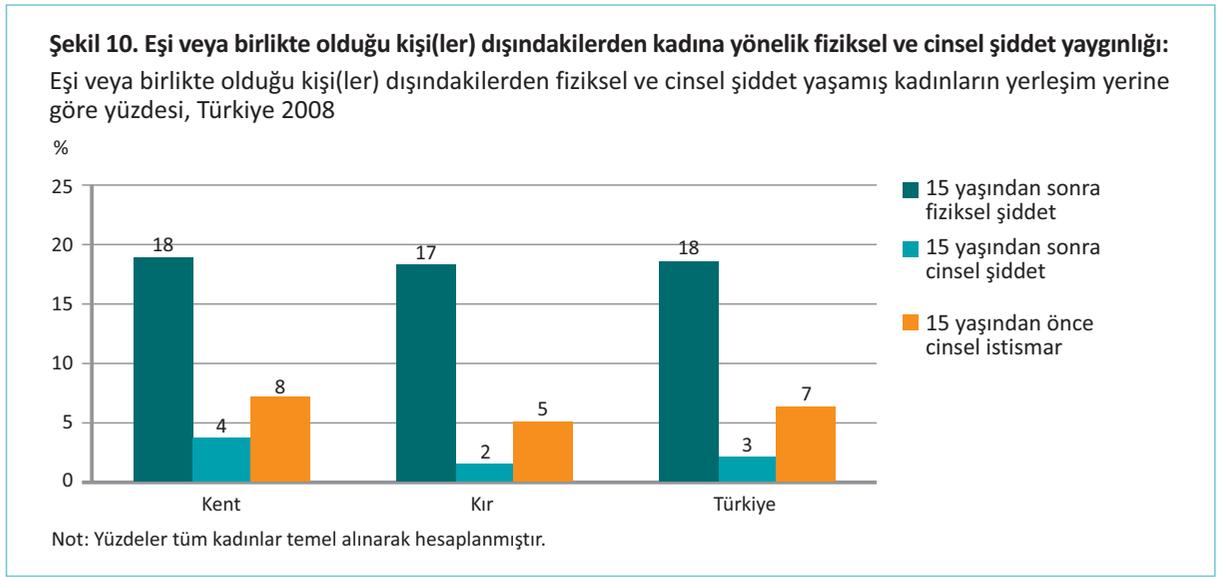
Not: Yüzdeler evlenmiş kadınlar temel alınarak hesaplanmıştır.

"mesela maaş alıyo, evde yiyecek hiç bişey yok, para istiyosun yani yemek yapacaksın sonuçta çocuk okula gidecek. Diyo ki gidin okula... Müdürle konuş o okutsun... Ben komşularımdan bayat ekmek istiyodum yani tabii ki durumumu yine açıklamamak için hani çocuklar yağmurda bakkala gitmek istemediklerini söyleyerek... Bayat ekmek alıyodum. Aile şeyimi dışarıya yansıtmamak için. Yani para sor maaş alıyo, kısacası, mesela yemek ekmek parası bırak diyom para yok. Niye dediğim zaman işte kavga sebebi bu."

(44 yaşında, ayrı yaşıyor, iki çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) dışındakilerden kadına yönelik şiddet

Araştırma kapsamında, kadınların yakın ilişkide oldukları erkeklerin yanı sıra kendi aileleri veya eşlerinin aileleri, akrabaları ve diğer kişilerden gördükleri şiddet bilgisi de toplanmıştır. Evli ya da bekar tüm kadınlara, eşleri ya da birlikte oldukları kişi(ler) dışındakilerin uyguladığı fiziksel ve cinsel şiddet yaşayıp yaşamadıkları 15 yaş sonrası için sorulmuştur. Aynı zamanda, kadınlardan 15 yaşından önce cinsel istismar yaşayıp yaşamadıkları bilgisi de toplanmıştır. Fiziksel şiddet ve cinsel şiddet/istismar yaşadığını belirten tüm kadınlara ayrıca bu davranışları kimin gerçekleştirdiği ve kaç kez yaşandığı soruları da yöneltilmiştir.

"zaten bu şiddet şeyi biz babamızdan daha çok gördük. Babam aşırı böyle öfkeli ve sinirli bi insandı. Her şeye mesela bi bardak su ister o suyu geç geldiği zaman o suyu depende böyle kırardı. Bardak giderdi yani senin tepenlen beraber. Hemen anında gelecek."

(35 yaşında, boşanmış, bir çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) dışındakilerden 15 yaşından sonra kadına yönelik fiziksel şiddet

Ülke genelinde 15 yaşından sonra yaklaşık her 5 kadından biri (yüzde 18) yakın ilişkide oldukları erkekler dışındakilerden fiziksel şiddete maruz kalmıştır; kent ve kır ayrımında değerlendirildiğinde ise çok büyük bir farklılık görülmemektedir (Şekil 10). Aile, akrabalar veya diğer kişilerden kadına yönelik fiziksel şiddet, Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde yaşayan kadınlarda yüzde 23 olup, bunu sırasıyla Ortadoğu Anadolu (yüzde 22), Doğu Karadeniz (yüzde 19) ve İstanbul (yüzde 20) bölgeleri izlemektedir. En düşük oran yüzde 14 ile Batı Marmara bölgesinde yaşayan kadınlar arasındadır. Türkiye genelinde, 15 yaşından sonra eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) dışındakilerden fiziksel şiddet yaşamış kadınlara şiddet uygulayanların çoğunluğu kadınların kendi ailelerinden kişilerdir.

"Kayınpederimden dayak yedim... Tabi en sonda kayıinvalidemden şiddet görmek, çünkü bi kadının, beni en iyi anlaması gereken sonuçta bi kadın ama anlamadı. İşte ondan şiddet görmek tahammül sınırimi hakikaten çok aştı. Yani en son kayıinvalidemden dayak yemek de bardağı taşıran son damla oldu açıkçası..."

(26 yaşında, evli, bir çocuk sahibi, ortaokuldan terk kadın)

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) dışındakilerden 15 yaşından sonra kadına yönelik cinsel şiddet

Türkiye genelindeki her 100 kadından 3'ü yakın ilişkide olduğu kişi dışındakilerden cinsel şiddet yaşadığını belirtmiştir. Kentsel yerleşim yerlerinde yaşayan kadınların yüzde 4'ü, kırsal yerleşim yerlerinde yaşayan kadınların ise yüzde 2'si cinsel şiddet yaşamıştır. 15 yaşından sonra eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) dışındakilerden cinsel şiddet yaşamış kadınların yarısı, bu şiddetin tanımadıkları kişiler tarafından gerçekleştirildiğini belirtmiştir (Şekil 10).

15 yaşından önce cinsel istismar

15 yaşından önce yaşanan cinsel istismarın araştırma yoluyla bilgi elde edilmesi zor ve oldukça duyarlı bir konu olması nedeniyle, bu bilgi aşamalı olarak toplanmıştır. Kadınlara görüşme sırasında 15 yaşından önce istenmeyen bir cinsel davranışta bulunan ya da cinsel olarak rahatsız edecek biçimde dokunan biri olup olmadığı sorusu yöneltilmiştir. Ayrıca, bu soruya verilen cevap dikkate alınmaksızın, görüşmenin sonunda üzerinde iki resim (bir gülen ve bir ağlayan yüz) bulunan bir kart verilmiştir. Kadınların bu tür bir eylemi yaşayıp yaşamadıklarını ifade edecek iki resimden birini görüşmecinin görmeyeceği biçimde işaretleyerek zarfa koymaları istenmiştir.

Ülke genelinde **15 yaşından önce cinsel istismar yaşadığını** görüşme sırasında söyleyen kadın yüzdesi 4, karta verilen cevaplarda yüzde 6; her **iki cevap birlikte değerlendirildiğinde ise yüzde 7'dir**. Kentsel yerleşim alanlarında yaşayan kadınlar arasında cinsel istismara uğrayanlar, kırsal alanlarda yaşayan kadınların 3 katı daha fazladır. Cinsel istismara maruz kalanların yüzde 42'si bu eylemin tanımadıkları kişiler tarafından gerçekleştirildiğini belirtmiştir (Şekil 10).

Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini ve Şiddete İlişkin Tutumları

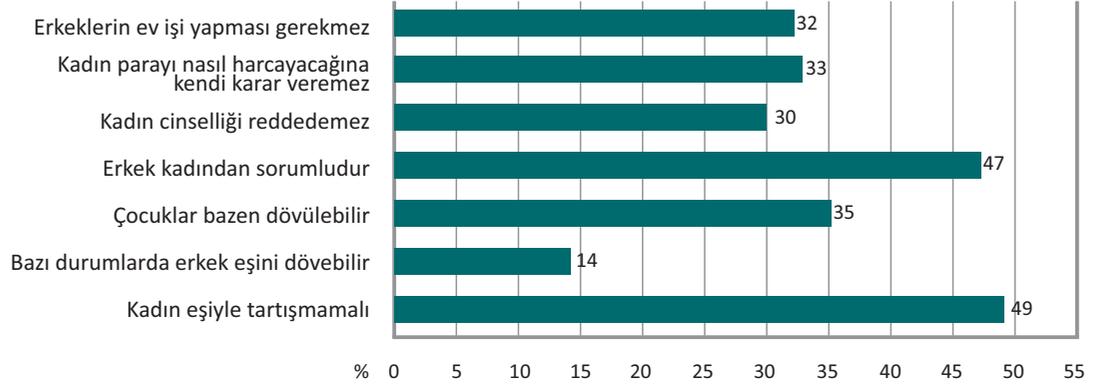
Araştırma kapsamında evli ya da bekar tüm kadınlara şiddet ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını anlamak amacıyla aşağıdaki ifadelere katılıp katılmadıkları sorulmuştur.

- Bazı durumlarda erkekler eşlerini dövebilirler.
- Kadın istemese bile, eşyle cinsel ilişkiye girmek görevidir.
- Çocukları terbiye etmek için bazen dövmek gerekebilir.
- Bir kadının tavır ve davranışlarından ailenin erkekleri sorumludur.
- Kadın, herhangi bir konuda eşyle aynı fikirde değilse tartışmamalı ve susmalıdır.
- Bir kadın elindeki parayı kendi istediği gibi harcayabilmelidir.
- Yemek, bulaşık, çamaşır ve ütü gibi ev işlerini erkekler de yapmalıdır.

"Bazı durumlarda erkekler eşlerini dövebilirler" ifadesi, kadınların fiziksel şiddete ilişkin tutumlarını anlamak açısından önemlidir ve ülke genelindeki tüm kadınların yüzde 14'ü tarafından onaylanmıştır. Bu aynı zamanda, her 100 kadından 86'sının fiziksel şiddetin kabul edilemez olduğunu düşündüğünü göstermektedir. Kırsal alanda yaşayan kadınların bu ifadeye katılma oranı (yüzde 23), kentte yaşayanlara (yüzde 11) oranla daha fazladır (Şekil 11).

Şekil 11. Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ve şiddete ilişkin tutumları:

Toplumsal cinsiyet rolleri ve şiddete ilişkin aşağıdaki görüşlere katılan kadınların yüzdesi, Türkiye 2008

Not: a) Yüzdeler tüm kadınlar temel alınarak hesaplanmıştır.

b) Her bir ifade yüzdesinin yüksek olmasının, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin daha "geleneksel" görüşlere karşılık gelmesi için ilk iki ifade orijinal hallerinin tersine çevrilmiştir.

"Kadınlar ne yapmalı? Dediğim gibi kadınlar otoritesini koyacak. İlk dayakta bi kere tepkisini koyacak. Mesela ben çok küçüktüm yapamadım. Ortalık bu kadar bilinçli değildi. Benim çocukluk dönemimdeki Ankara'yla şu andaki Ankara'nın alakası yok. [...] Kadının otoritesi çok önemli, kendini ifade edebilecek. Yani kocam çalışıyo, kazanıyo, getiriyosa, ben de evde çalışıyorum. Ben de çalışıyorum, evi temizliyorum, yemeği yapıyorum, çamaşır yıkıyorum, ütü yapıyorum benimki de çalışma diyebilecek. [...] Ben dayağa karşıyım. Şimdi kocama söylüyom artık dedim ya söz hakkı bende."

(63 yaşında, evli, üç çocuk sahibi, ilkokul mezunu kadın)

KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDETİN SAĞLIK SONUÇLARI

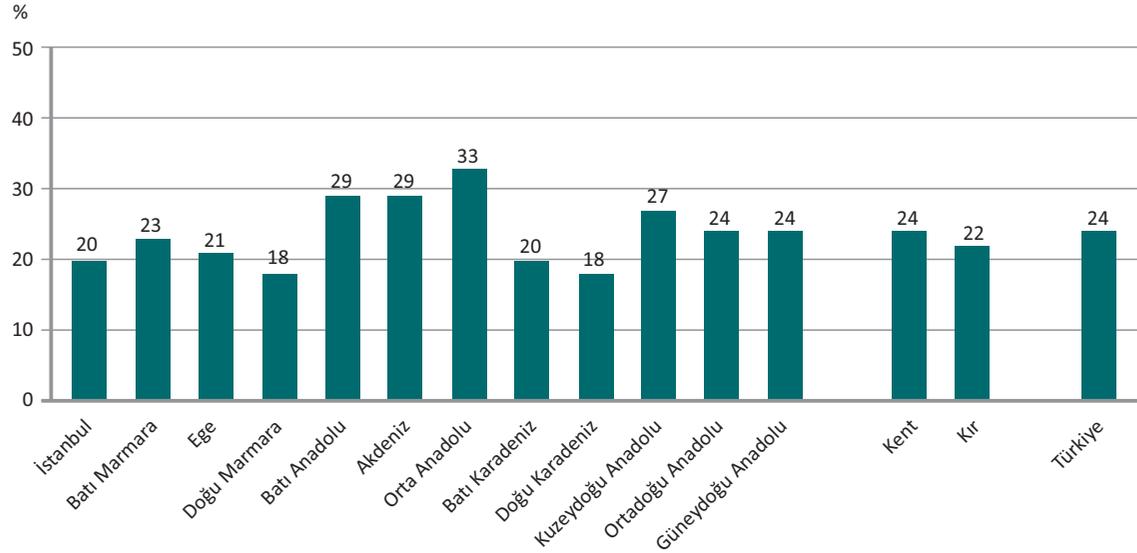
Kadına yönelik şiddetin en önemli sonuçlarından biri, şiddetin kadının fiziksel ve ruhsal sağlığını olumsuz etkilemesi ve bunun da önemli bir halk sağlığı sorunu olarak karşımıza çıkmasıdır. Fiziksel veya cinsel şiddet yaşanması sonucu oluşan yaralanmalar, şiddetin kadın sağlığına doğrudan etkisini göstermektedir. Bununla birlikte, yaşamlarının herhangi bir döneminde eşleri veya birlikte oldukları kişi/kişilerden şiddet yaşamış ve yaşamamış kadınların genel ve ruhsal sağlıklarını¹⁰ değerlendirdikleri sorulara verdikleri yanıtlar, şiddet yaşanmasının sağlık üzerinde dolaylı etkilerinin de olabileceğini göstermektedir. Bu konuda başka ülkelerde yapılan araştırmaların sonuçları, yaşanan şiddetin doğrudan bir sonucu olduğunu iddia etmemekle birlikte, şiddet yaşayan kadınlarda bazı fiziksel ve ruhsal rahatsızlıkların görülme sıklığının daha fazla olduğunu göstermektedir (WHO, 2005).

Şiddet sonucu yaralanmalar

Türkiye genelinde evlenmiş kadınların dörtte biri eşleri veya birlikte oldukları kişi/kişilerden yaşadıkları fiziksel veya cinsel şiddet sonucunda yaralandığını belirtmiştir. Bu oran kentsel veya kırsal yerleşim yerlerinde farklılaşmamaktadır. Orta Anadolu, Batı Anadolu ve Akdeniz bölgelerinde yaklaşık her üç kadından biri yaşadığı şiddet sonucu yaralanmıştır (Şekil 12).

Şekil 12. Fiziksel veya cinsel şiddet sonucu yaralanma:

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den yaşadıkları fiziksel veya cinsel şiddet sonucu yaralanmış kadınların bölge ve yerleşim yerine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Not: Yüzdeler fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmış, evlenmiş kadınlar temel alınarak hesaplanmıştır.

"Çok böyle çok çökmüş, sanki böyle bütün dünyanın yükü sırtıma binmiş yani ben o yükün altından nasıl kalkıyım diye düşünüyorum, çare bulamıyorum. Çare olmaz yani bitti... Baş ağrıları... .Çok aşırı sıkıntı ve şey anında baş ağrısı saplanıyo sürekli, önce alımda sonra tam depemin üzerinde."
(35 yaşında, boşanmış, bir çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

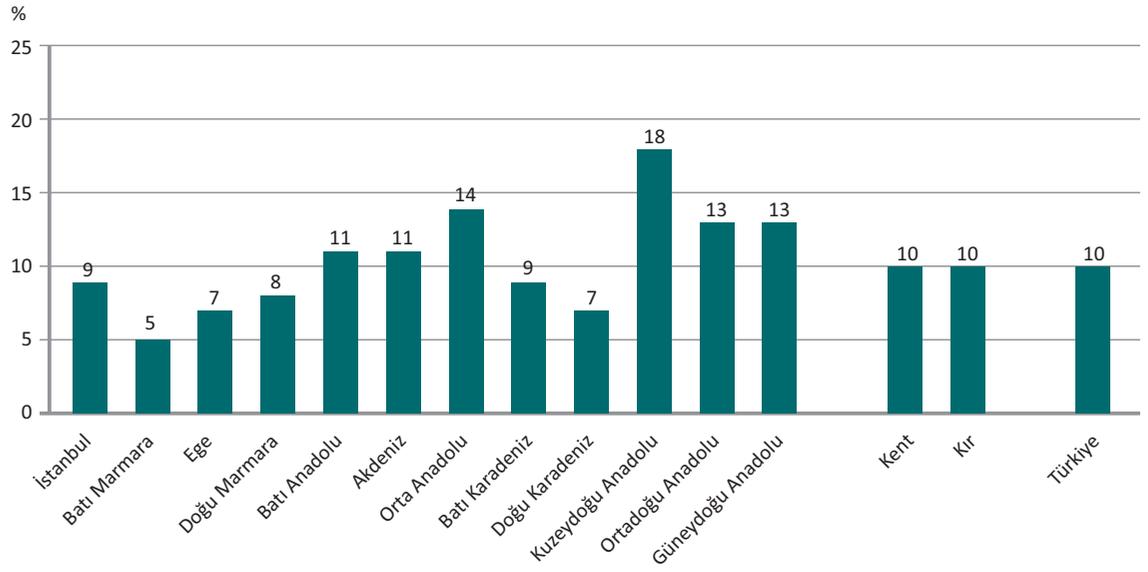
¹⁰ Soru kağıdında sağlıkla ilgili sorular, şiddet içeren davranış biçimlerine ilişkin sorulardan önce yer almıştır.

Gebelikte fiziksel şiddet

Gebelik sırasında fiziksel şiddet yaşanması kadınlar kadar çocuklarının da sağlığını etkilemektedir. Türkiye genelinde en az bir kez gebe kalmış her on kadından biri gebeliği sırasında eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) tarafından fiziksel şiddete maruz kalmıştır. Herhangi bir gebeliği sırasında fiziksel şiddet yaşadığını belirten kadınların yüzdesi Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde yüzde 18 iken, Batı Marmara bölgesinde yaşayan kadınlar arasında yüzde 5’dir (Şekil 13).

Şekil 13. Gebelikte fiziksel şiddet:

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den gebelikleri sırasında fiziksel şiddet yaşamış kadınların bölge ve yerleşim yerine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Not: Yüzdeler evlenmiş ve gebe kalmış kadınlar temel alınarak hesaplanmıştır.

"Böyle sera gibi kulübe, koyunları vardı kurbanlık, orada duruyodular, dayak yağdı, ileri doğru dayak başladı, şiddet dayak şiddet dayak çamurların içinde beni ne bileyim köpek gibi kolumdan tuttu dönderdi beni, kimse kurtarmadı beni, hamileydim."

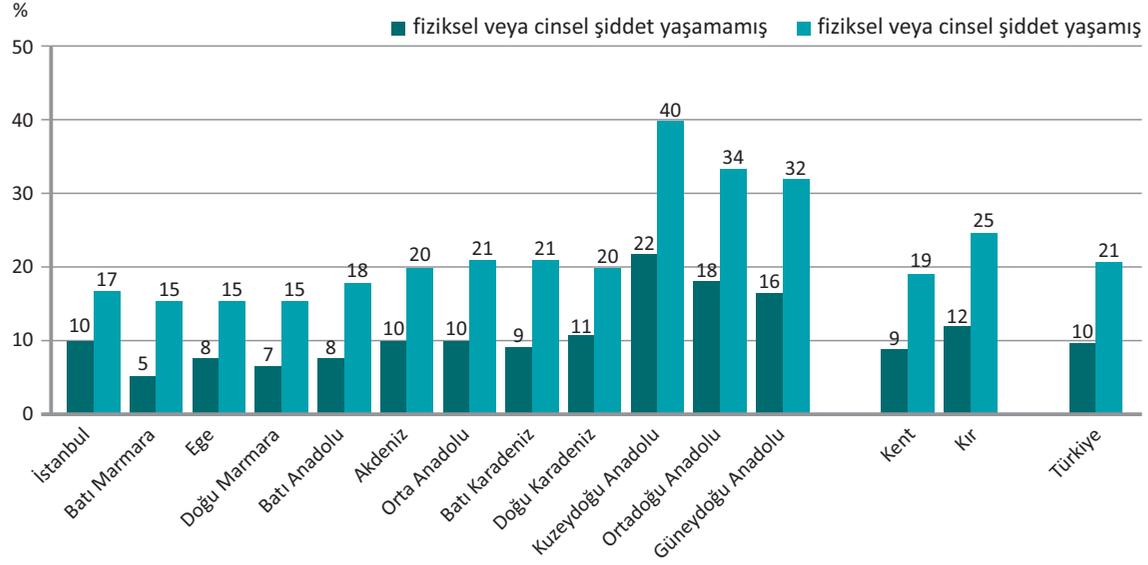
(34 yaşında, evli, dört çocuk sahibi, ilkokul mezunu kadın)

Fiziksel veya cinsel şiddet ve genel sağlık

Evlenmiş kadınların eşleri veya birlikte oldukları kişi/kişilerden fiziksel veya cinsel şiddet yaşayıp yaşamadıklarına göre genel sağlık durumlarıyla ilgili yaptıkları değerlendirmelere bakıldığında; şiddet yaşamış kadınlar arasında sağlık durumunun "kötü veya çok kötü" olarak belirtilmesinin, hiç şiddet yaşamayan kadınlara oranla iki kat daha yaygın olduğu görülmektedir. Kuzeydoğu Anadolu, Ortadoğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'da yaşayan kadınlar arasında genel sağlık durumları hakkında olumsuz değerlendirme yapılması diğer bölgelerdeki kadınlara oranla daha yaygındır (Şekil 14).

Şekil 14. Fiziksel veya cinsel şiddet ve genel sağlık:

Şiddet yaşamış ve yaşamamış kadınlar arasında genel sağlık durumunu “kötü veya çok kötü” olarak beyan eden kadınların bölge ve yerleşim yerine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Not: Yüzdeler evlenmiş kadınlar temel alınarak hesaplanmıştır.

Fiziksel veya cinsel şiddet ve ruh sağlığı

Kadınlardan araştırma tarihinden önceki son 4 hafta için ruhsal sağlıklarına ilişkin bilgi vermeleri istenmiştir. Ayrıca, kadınların yaşadıkları rahatsızlıklar ile yaşamları boyunca hayatlarına son vermeyi düşünmelerine ve denemelerine ilişkin sorular da sorulmuştur. Türkiye genelinde, eşinden veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınlar arasında hayatına son vermeyi düşüncü kadınlara oranı, hiç şiddet yaşamamış kadınlar arasındaki oranın 3 katıdır. Kuzeydoğu Anadolu, Ortadoğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşayan ve fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış her 10 kadından 4'ü bugüne kadar hayatına son vermeyi düşündüğünü ifade etmiştir (Şekil 15).

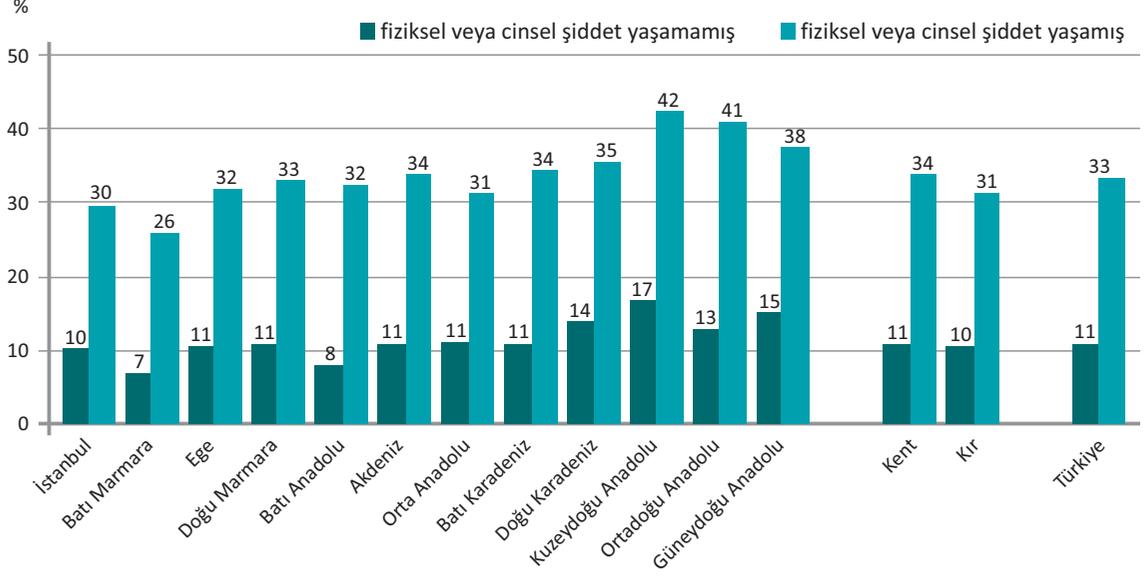
Hayatına son vermeyi deneme ise ülke genelinde şiddet yaşamış kadınlar arasında, şiddet yaşamayanlara göre 4 kat daha yaygındır. Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşayan ve fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınlar arasında hayatına son vermeyi denemiş olanların oranı yüzde 15'tir. Bu oran, İstanbul ve Batı Marmara bölgelerinde yaşayan aynı gruptaki kadınlar arasında sırasıyla yüzde 9 ve yüzde 8 olarak görülmektedir (Şekil 16).

"Bir haftalıkken zaten dövme başlamış...Bizde bir şey vardır,...gelinliğine girdin kefeninle çıkacaksın...[...] Kardeşlerim falan geri gitsin dediler, geri gitti. O gittiğinde de intihar etmişti. İntihar edince geri getirdik, tedavi ettirdik, psikiyatriye götürdüm. İki ay bende kaldı, iyileşti. Geri gitti, yine aynı olaylar olunca bir daha geldi..."

(58 yaşında, eşi ölmüş, dört çocuk sahibi, ilköğretim mezunu, kızı şiddet yaşamış kadın)

Şekil 15. Fiziksel veya cinsel şiddet ve hayata son verme düşüncesi:

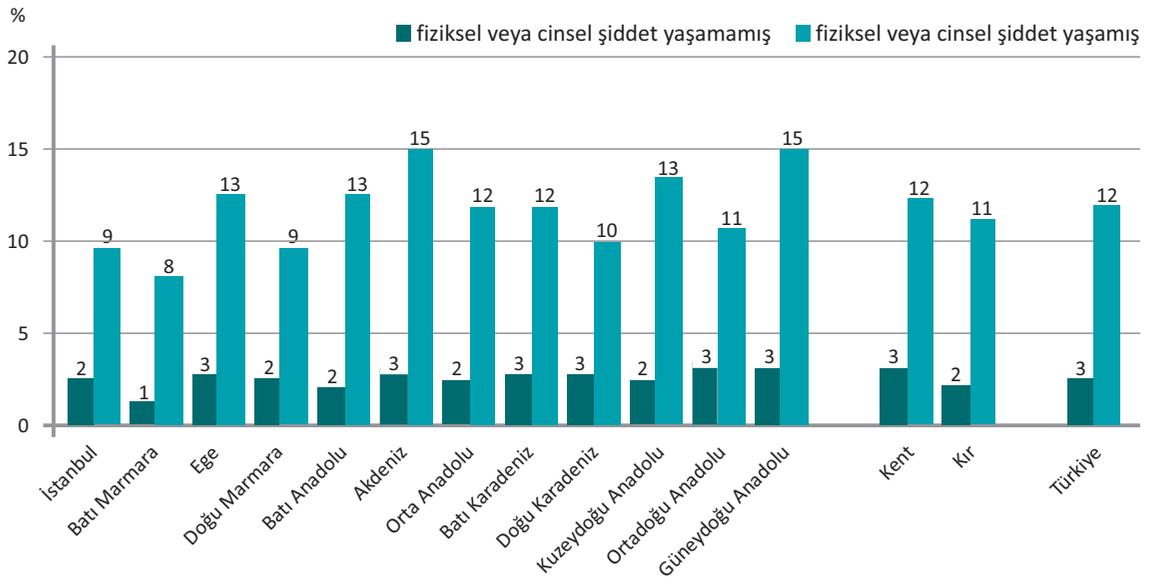
Şiddet yaşamış ve yaşamamış kadınlar arasında yaşamın herhangi bir döneminde hayatlarına son vermeyi düşünmüş kadınların bölge ve yerleşim yerine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Not: Yüzdeler evlenmiş kadınlar temel alınarak hesaplanmıştır.

Şekil 16. Fiziksel veya cinsel şiddet ve hayata son vermeyi deneme:

Şiddet yaşamış ve yaşamamış kadınlar arasında yaşamın herhangi bir döneminde hayatlarına son vermeyi denemiş kadınların bölge ve yerleşim yerine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Not: Yüzdeler evlenmiş kadınlar temel alınarak hesaplanmıştır.

KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDETLE MÜCADELE

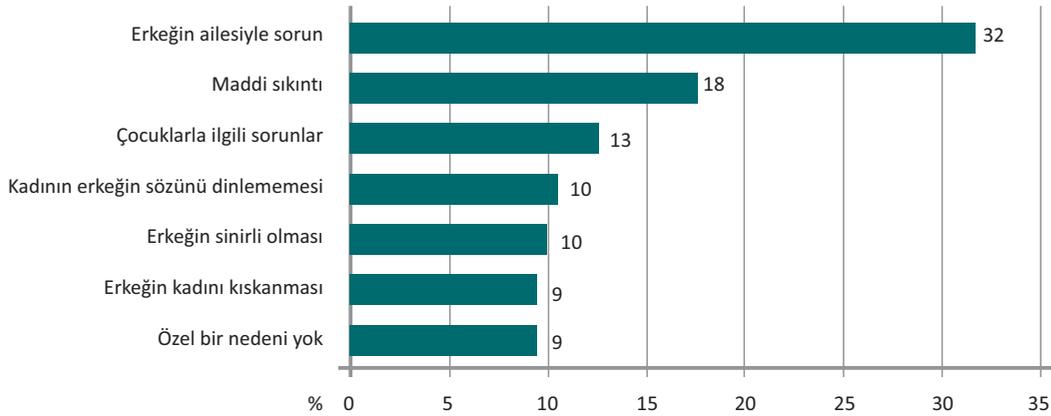
Yaşanan şiddetin kadınlara göre nedenleri, şiddet yaşayan kadınların bu şiddetle nasıl mücadele ettikleri, şiddeti nasıl ve kimlerle paylaştıkları ve şiddet sonucu nerelere başvurduklarının bilinmesi önemlidir. Türkiye genelinde kadınların şiddete nasıl karşılık verdikleri, yakın çevrelerinden, sağlık hizmetlerinden ve diğer hizmetlerden nasıl yararlandıkları hakkında çok şey bilinmemektedir. Bu nedenle, eşleri veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddet yaşadığını belirten kadınların bu şiddetle nasıl mücadele ettiklerini anlamaya yönelik sorular sorulmuştur.

Yaşanan şiddetin kadınlara göre nedenleri

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel şiddet yaşamış kadınlara şiddetin nedenleri sorulmuştur. Verilen cevaplar arasında en yaygın gerekçe olarak, kadınların yüzde 32'si tarafından "erkeğin ailesiyle yaşanan sorunlar" beyan edilmiştir. Kadınların yüzde 18'i "maddi sıkıntılar" nedeniyle eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)in kendilerine şiddet uyguladıklarını söylerken, yüzde 13'ü "çocuklarla ilgili sorunlar" nedeniyle şiddete maruz kaldıklarını söylemişlerdir. Yaygın olarak şiddete neden olarak belirtilen diğer durumlar ise: "kadının erkeğin sözünü dinlememesi", "erkeğin sinirli olması", "erkeğin kadını kıskanması" ve "özel bir nedeni yok" şeklinde sıralanmaktadır (Şekil 17).

Şekil 17. Yaşanan fiziksel şiddetin kadınlara göre nedenleri:

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den yaşanan fiziksel şiddetin kadınlara göre başlıca nedenleri, Türkiye 2008

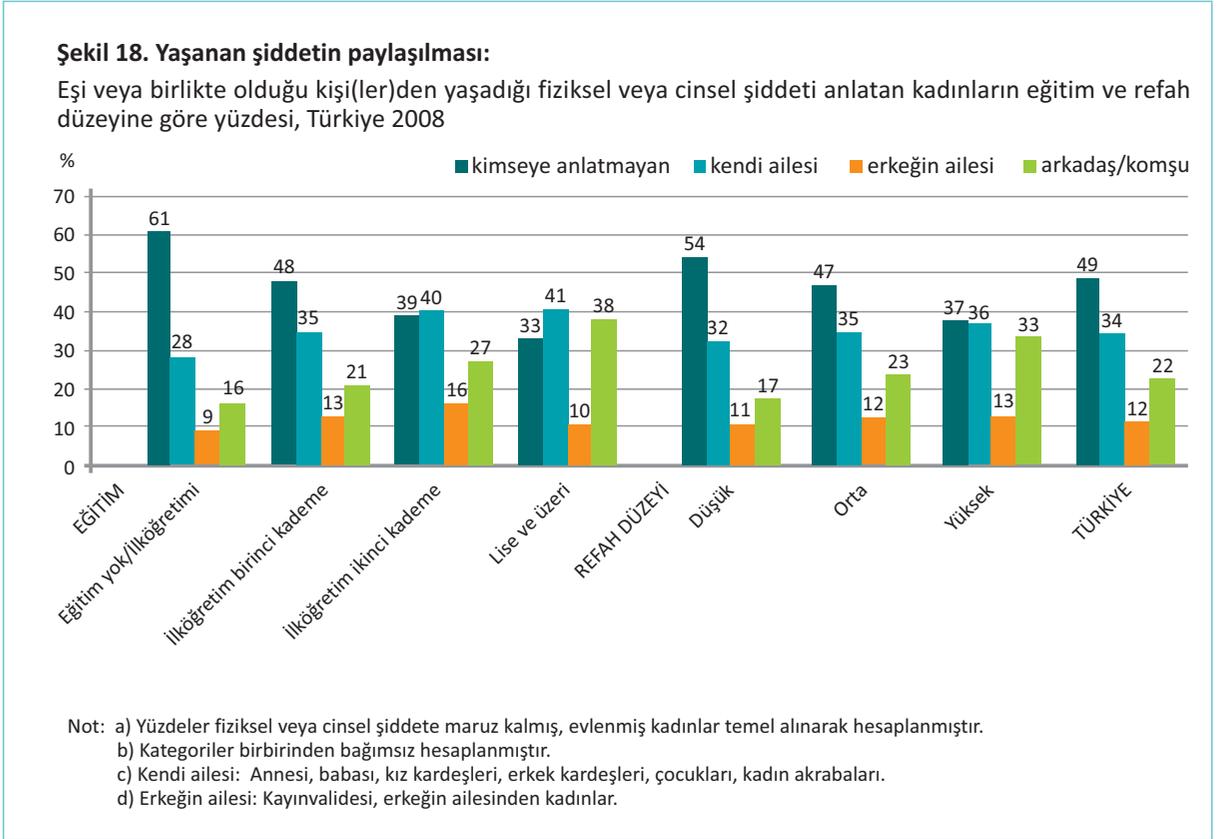
Not: a) Yüzdeler fiziksel şiddete maruz kalmış, evlenmiş kadınlar temel alınarak hesaplanmıştır.
b) Kategoriler birbirinden bağımsız hesaplanmıştır.

" Birincisi, kadının ezilmesindeki en büyük etken, insanın ekonomik gücünün olmaması. Hani okumadıysan, bi yere gelmediysen, belirli bir yani seni geçindirecek bi paran, maaşın o yoksa zaten sen yani yarı yarıya gittin demek... İşte eğer ki bu şartların yok, böyle bi şeyse çocuklar için susak diyok tamam güzel amenna ama çocukları yaşatırken biz ölüyoruz... Kadınlar çoğu valla çoğu her şeye çocuklar için katlanıyo. Eğer çocuk olmasın hiç kimse kimseyi çekmez."

(35 yaşında, boşanmış, bir çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

Yaşanan şiddetin anlatılması ve paylaşılması

Türkiye’de eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınların yüzde 49’u, yaşadıkları şiddeti kimseye anlatmadıklarını belirtmişlerdir (Şekil 18). Başka bir deyişle; şiddete maruz kalan kadınların yaklaşık yarısı yaşadıkları şiddeti ilk kez bu araştırma sırasında yapılan görüşmelerde görüşmecilere anlatmışlardır.

Şiddete maruz kalmış kadınların yüzde 34’ü şiddeti kendi ailelerine anlatırken, sadece yüzde 12’si şiddeti erkeğin ailesine anlatmıştır. Kadınlar yaşadıkları şiddeti aynı zamanda arkadaşları ve komşularına da anlatmıştır. Her beş kadından biri yaşadığı şiddeti arkadaşı veya komşusuyla paylaşmıştır. Kentlerde yaşayan kadınların şiddeti herhangi biriyle paylaşma oranı kırsal yerleşim yerlerinde yaşayan kadınlardan en az yüzde 10 daha fazladır.

Şiddetin paylaşılması kadının yaşına göre değişmektedir. Genç kadınlar (15-24 yaşları arasında) yaşadıkları şiddeti daha fazla anlatırken, ileri yaşta kadınlar şiddeti paylaşma daha azdır. Şiddeti yakın çevreyle paylaşma eğitimi düzeyine göre bakıldığında da farklılık göstermektedir: Eğitim düzeyi yüksek ise şiddeti saklama göreceli olarak azdır. Refah düzeyi yüksek olduğunda ise şiddeti yakın çevreye anlatma göreceli olarak daha fazla görülmektedir.

Fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınların yarısı maruz kaldıkları şiddeti yakın çevreleriyle paylaşmışlardır. Öte yandan şiddete maruz kalan kadınların yarısından fazlası şiddete tanık olan ya da şiddetten haberdar olan kişilerden hiçbirinin kendilerine yardım etmediklerini açıklamışlardır. Daha önce belirtildiği gibi kadınların yüzde 34’ü şiddeti kendi ailelerine anlatırken, sadece yüzde 17’sinin ailesi şiddeti yaşayan kadınlara yardım etmek istemiştir.

"komşularıma bile anlatmam. Ey şey ... yavrumsun, anladınca sana fayda mı oluyo? Bi çözüm mü oluyo? Haydi, anlat, oraya git anlat, buraya git anlat ey ne geçiyo elim. Anlatmak istemem, anlatmıyorum da. Komşularıma bile demem."

(50 yaşında, evli, üç çocuk sahibi, ilkokul mezunu kadın)

"İlk anneme gittim. [...] İlk gittiğim zaman anlatamadım daha sonraki olaylarda biraz biraz anlattım işte onların tepkileri işte biz sana demedik mi kendin ettin kendin buldun şimdi çek cezayı, ortada çocuk var napacaksın ne etceksin gibilerinden oldu."

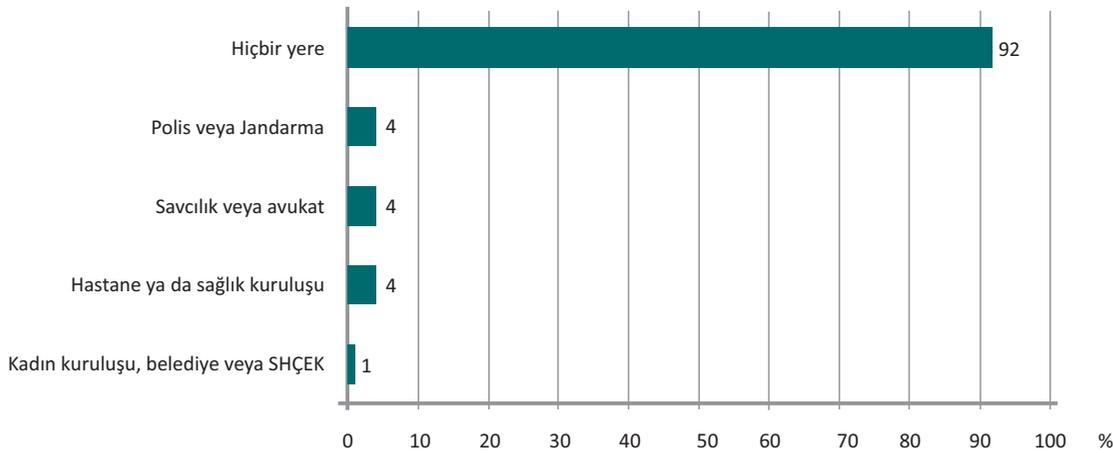
(20 yaşında, evli, bir çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

Şiddet sonucu resmi kurum ve sivil toplum kuruluşlarına başvurma

Eşleri veya birlikte oldukları kişi/kişilerden fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalan kadınlara yaşadıkları şiddet sonucu polise, jandarmaya, hastane ya da sağlık kuruluşuna, savcılığa, avukata, kadın kuruluşuna, belediyeye, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’na (SHÇEK), Toplum Merkezi’ne ve diğer resmi kurum veya sivil toplum kuruluşlarına başvurup başvurmadıkları sorulmuştur. Fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınların büyük bir çoğunluğu (yüzde 92) bu kurum/kişilerden hiçbirine başvurmadıklarını belirtmiştir. Kentsel yerleşim yerlerinde yaşayan kadınların kırsal yerleşim yerinde yaşayan kadınlara oranla daha fazla başvuru yaptıkları görülmektedir. Şiddete maruz kalan kadınların kurumlara başvurma oranları çok düşük düzeydedir (Şekil 19).

Şekil 19. Yaşanan şiddet sonucu resmi kurum veya sivil toplum kuruluşlarına başvurma:

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınlar arasında resmi kurum veya sivil toplum kuruluşlarına başvuranların yüzdesi, Türkiye 2008

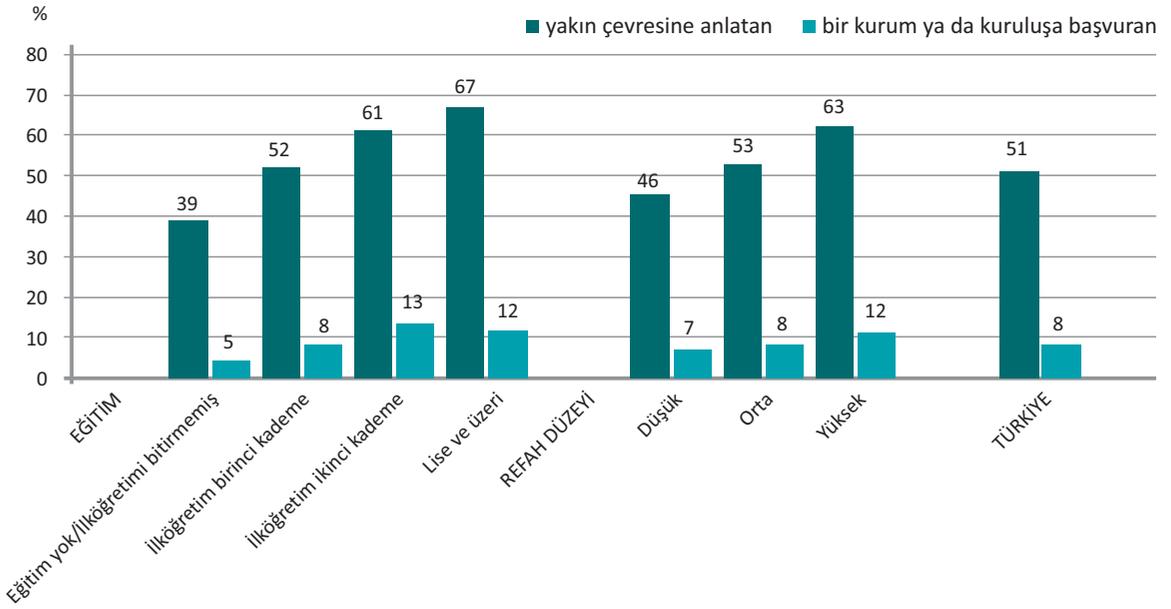

Not: a) Yüzdeler fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmış, evlenmiş kadınlar temel alınarak hesaplanmıştır.
b) Kategoriler birbirinden bağımsız hesaplanmıştır.

Kadınlar şiddetle ilgili olarak resmi kurumlara veya sivil toplum kuruluşlarına başvurmaktan çok, yaşadıkları şiddeti aile, arkadaş veya komşuları ile paylaşmaktadırlar (Şekil 20). Bu durum her bölge ve yerleşim yerinde, tüm yaş grupları, eğitim ve refah düzeylerindeki kadınlar için geçerlidir. Kırsal alana göre şiddetin daha çok paylaşıldığı ve şiddet sonucu resmi veya resmi olmayan kurum/kişilere başvurunun daha fazla olduğu kentsel alanlarda bile, şiddeti paylaşma (yüzde 55) ve yardım isteme (yüzde 9) arasında büyük fark olduğu görülmektedir.

Şekil 20. Yaşanan şiddeti paylaşma ile şiddet sonucu bir kurum/kuruluşa başvurmanın karşılaştırılması:

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den yaşadığı fiziksel veya cinsel şiddeti anlatan ve başvuruda bulunan kadınların eğitim ve refah düzeyine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Not: Yüzdeler fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmış, evlenmiş kadınlar temel alınarak hesaplanmıştır.

Fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmış kadınların, resmi kurumlara veya sivil toplum kuruluşlarına başvurma yüzdeleri çok düşük olsa da "hastane ya da sağlık kuruluşu" ve hukuki destek için "savcılık" ya da "avukat"a başvuran kadınların yarısından fazlası aldıkları hizmetten memnun kaldıklarını beyan etmişlerdir. Diğer yandan polise başvuran kadınların yüzde 41'i aldıkları hizmetten memnun kaldıklarını söylemişlerdir.

Fiziksel veya cinsel şiddet sonucu resmi bir kurumdan veya sivil toplum kuruluşundan yardım talebinde bulunduğunu belirten kadınların başvuru nedenleri arasında yaşadıkları şiddete daha fazla dayanamayacak olmaları en çok belirtilen nedendir (yüzde 41). Bunu, hukuki destek almak istemeleri (muhtemelen boşanmak veya şiddetten korunmak için) ve kötü bir şekilde yaralanmış olmaları izlemektedir (sırasıyla yüzde 29 ve yüzde 25). Şiddete daha fazla tahammül edememek ve kötü bir şekilde yaralanmış olmak kadınların ağır derecede şiddet yaşamış olduklarını gösterir niteliktedir.

Yaşadıkları şiddet sonucunda herhangi bir kuruma başvurmadıklarını veya yardım talebinde bulunmadıklarını belirten kadınların büyük bir bölümü (yüzde 64) yaşadıkları şiddetin çok ciddi bir sorun olmadığını ifade etmişlerdir. Diğer başvurmama nedenleri arasında "birlikte olduğu kişiyi sevmesi ve affetmesi" (yüzde 11) ile "çocukların mutsuz olacağından korkma" (yüzde 10) başta gelmektedir. Ayrıca kadınlar, ailenin adının kötüye çıkacağından korkmaları (yüzde 9) ve utanma/çekinme/suçlanma korkusu (yüzde 9) sonucu yardım talebinde bulunmadıklarını da beyan etmişlerdir. Nereye başvuracağını bilmedikleri için yardım talep etmeyen kadınların oranı ise yüzde 7'dir.

"Polis geliyo önce ailevi sorun diyo. Nası ailevi sorun mahkemelerde kağıdım var diyorum, bu sefer, şeye yolluyo, rapor verirler ya, adli tıbbı. Meydana çıkıyo. Mahkeme kağıtları geliyo buna, böyle böyle diyo. Gitmiyom diyo bildiğin yere şikayet et, adliye bile seni kurtaramaz diyo. Yani artık çığırından çıkmış, hiç kimse gözünde yok."

(47 yaşında, boşanma davası devam ediyor, üç çocuk sahibi, ilköğretim mezunu kadın)

Fiziksel şiddete fiziksel olarak karşılık verme

Türkiye’de eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel şiddete maruz kalmış kadınların yüzde 31’i bu şiddete karşı kendilerini korumak amacıyla fiziksel olarak karşılık verdiklerini ifade etmişlerdir. Bu oran kırsal yerleşim yerlerinde yüzde 23 iken, kentsel yerleşim yerlerinde yüzde 34’tür. Fiziksel olarak karşılık verme, ağır derecede fiziksel şiddet yaşamış kadınlarda orta derecede şiddet yaşamış kadınlara oranla daha fazladır. Eğitimi olmayan veya ilköğretimi bitirmemiş kadınların yüzde 21’i fiziksel şiddete karşı kendini korumak amacıyla fiziksel olarak karşılık verirken, lise ve üzeri eğitimi olan kadınların yaklaşık yarısı karşılık vermektedir. Fiziksel şiddete fiziksel olarak karşılık verme refah düzeyine göre değişiklik göstermektedir. Düşük refah düzeyinde yer alan kadınların dörtte biri fiziksel şiddete fiziksel olarak karşılık verirken, refah düzeyi yükseldiğinde bu oran yüzde 41’dir. Genç kadınlarda fiziksel olarak karşılık verme, diğer yaş grubundaki kadınlara göre daha yaygın olarak görülmektedir.

Fiziksel şiddete fiziksel olarak karşılık vermiş kadınların yüzde 42’si karşılık vermenin şiddeti arttırdığını belirtmişlerdir. Karşılık vermenin o an için şiddeti durduğunu ifade edenlerin oranı ise yüzde 28’dir.

Şiddet sonucu evi terk etme

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalan kadınların yüzde 26’sı şiddet sonucu bir geceliğine bile olsa en az bir kez evlerini terk etmişlerdir. Kadınların yüzde 13’ü evlerini sadece bir kez terk ederken, yüzde 11’i 2 ile 5 kez terk ettiklerini ifade etmişlerdir (Şekil 21).

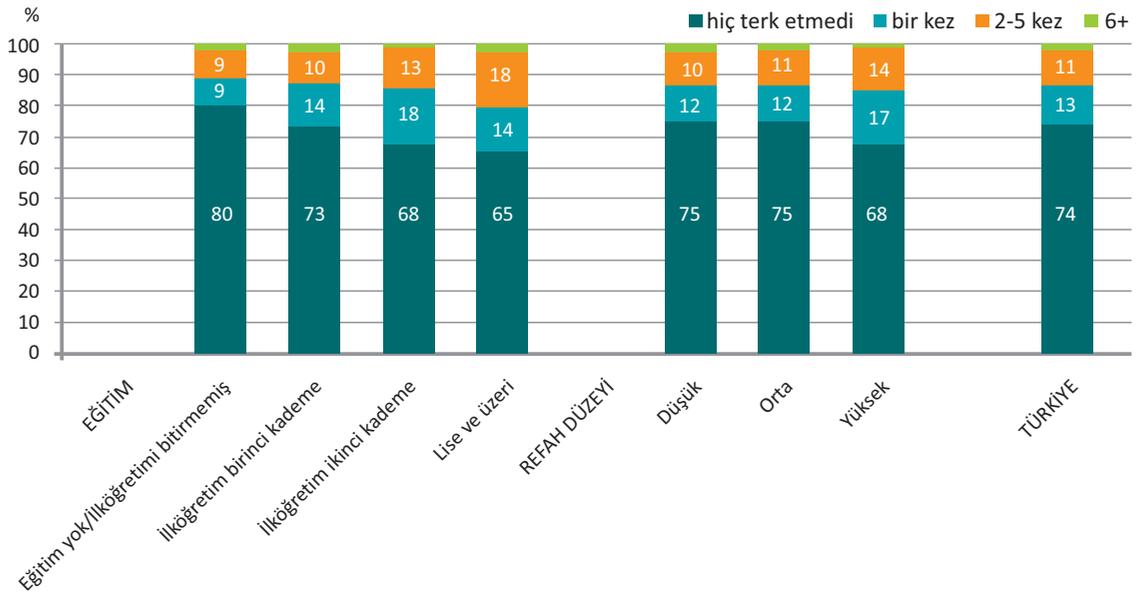
Fiziksel veya cinsel şiddet sonucu evlerini terk etmiş kadınlar çoğunlukla ilk olarak kendi ailelerine gitmektedirler (yüzde 81). Evlerini terk eden kadınların bir kısmı ise akrabalarına (yüzde 7), arkadaşlarına (yüzde 4) ya da erkeğin ailesine/akrabalarına (yüzde 4) gitmişlerdir. Evlerini en az bir kez terk etmiş kadınlar arasında en yaygın terk etme nedeni "daha fazla tahammül edememek" olarak beyan edilmiştir (yüzde 56). Evini en az bir kez terk etmiş on kadından biri evden atılma sonucu evi terk etmek zorunda kalmıştır.

Kadınların fiziksel veya cinsel şiddet sonucu evlerini terk ettikten sonra geri dönme nedenlerinin yaygın olarak çocuklarıyla ilgili olduğu görülmektedir. "Çocuklarının mutsuz olacaklarından korkma" başta olmak üzere, "erkeğin kadının geri dönmesini istemesi", "kadının çocuklarını kaybetme korkusu", "kadının erkeği sevmesi/affetmesi" en yaygın nedenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer nedenler "kadının erkeğin değişeceğini düşünmesi", "çocukların kadının geri dönmesini istemesi" ve "kadının kendi ailesinin kadının evine dönmesini istemesi"dir.

Fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmış fakat evini hiç terk etmemiş kadınların büyük bir bölümü çok ciddi bir sorun olmadığı için evlerini terk etmediklerini ifade etmişlerdir. Kadınların "çocuklarının mutsuz olacaklarından korkmaları", "erkeği sevmeleri/affetmeleri" ve "çocuklarını kaybetmekten korkmaları" gibi nedenlerle evi terk etmemeleri diğer nedenler arasında yer almakta ve daha önce belirtilen eve geri dönme nedenlerine benzemektedir.

Şekil 21. Şiddet sonucu evi terk etme:

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den yaşadıkları fiziksel veya cinsel şiddet sonucu evi terk eden kadınların eğitim ve refah düzeyine göre yüzde dağılımı, Türkiye 2008

Not: Yüzdeler fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmış, evlenmiş kadınlar temel alınarak hesaplanmıştır.

"...Yoksa başka yapabilecek bişey yok yani. Bazan da alıp valizinizi annenizin evine gidiyorsunuz... Annem biliyodu tabi alıp gidiyodum. Annemler üzülyüdü tabi ki... Küstük kavga ettik. Bana şiddet uyguladığını söylemiyodum... İki kere gittim. İki kere gittim... Oğlum da alıp gidiyodum...Ya bi kaç gün kalıyodum. Tekrar geri dönüyodum..."

(41 yaşında, boşanmış, bir çocuk sahibi, ortaokuldan terk kadın)

SONUÇLAR

"Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması" ile hem kadına yönelik aile içi farklı şiddet biçimlerinin yaygınlığı ortaya konmuş hem de kadınların ve erkeklerin şiddeti nasıl algıladıklarına yönelik bilgi elde edilmiştir. Araştırma, kadına yönelik şiddet konusunda kentsel ve kırsal yerleşim yerleri, 12 bölge ve bazı temel göstergeler düzeyinde bilgi veren en geniş çaplı örnekleme sahip olması açısından önemlidir. Ayrıca, araştırma bulguları TÜİK tarafından resmi istatistik kapsamına alınmıştır.

Bu araştırmada Dünya Sağlık Örgütü'nün birçok ülkede uyguladığı soru kağıdı temel alınıp ülkeye uyarlanarak kullanılmıştır. Sonuçlar uluslararası karşılaştırma olanağı sağlama açısından önemlidir.

Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de fiziksel, cinsel, duygusal ve ekonomik şiddet/istismar kadınların fiziksel ve ruhsal hayatını olumsuz yönde etkilemekte ve kadının insan haklarını ihlal etmektedir. Sonuçlar, Türkiye'de kadınların eşleri veya birlikte oldukları kişi(ler)den gördükleri şiddetin yaygın olduğunu ortaya koymuştur. Evlenmiş kadınların yakın ilişkide oldukları erkeklerden gördükleri fiziksel veya cinsel şiddetin oldukça yaygın olduğu sonucu, birçok ülkede yapılan araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir.

Ülke genelinde evlenmiş kadınların

- yüzde 39'u fiziksel şiddete,
- yüzde 15'i cinsel şiddete,
- yüzde 42'si fiziksel veya cinsel şiddete,
- yüzde 44'ü duygusal şiddet/istismara

yaşamlarının herhangi bir döneminde eşleri veya birlikte oldukları kişi(ler) tarafından şiddete maruz kalmışlardır.

- Kadınların yüzde 23'ü eşlerinin veya birlikte oldukları kişinin/kişilerin, kendisinin çalışmasına engel olduğunu ya da işten ayrılmasına neden olduğunu belirtmiştir.
- Fiziksel şiddete maruz kalmış kadınlar genellikle bu şiddeti ağır derecede yaşamışlardır.
- Kadınların eşlerinden veya birlikte oldukları kişi/kişilerden maruz kaldıkları fiziksel şiddetin yaygınlığı kentsel ve kırsal yerleşim yerlerine göre önemli bir farklılık göstermez iken bölgeler arasında bu fark belirgindir. Bazı bölgelerde şiddete maruz kalma oranı, ülke ortalamasından daha fazladır. Kuzeydoğu Anadolu ve Orta Anadolu'da yaşayan kadınların yarısı fiziksel şiddete maruz kalmıştır.
- Çoğunlukla eş veya birlikte olunan kişi tarafından yaşanan cinsel şiddet, fiziksel şiddet ile birlikte yaşanmaktadır.
- Lise ve üzeri eğitim almış her 10 kadından 3'ünün eşinden veya birlikte olduğu kişi/kişilerden fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalması çarpıcı bir bulgudur.
- Kadınların yüzde 7'si çocukluk döneminde (15 yaşından önce) cinsel istismara maruz kaldıklarını belirtmişlerdir.
- Evli ya da bekar tüm kadınlar 15 yaşından itibaren, yakın ilişkide oldukları erkekler dışında kendi aileleri, eşlerinin aileleri, akrabaları, okuldan kişiler, işyerinden tanıdıkları ve tanımadıkları kişiler tarafından fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmaktadır.
- Kadınların eşleri ya da yakın ilişkide oldukları erkeklerden gördükleri fiziksel veya cinsel şiddet ailelerinden, akrabalarından ya da tanımadıkları kişilerden yaşadıkları şiddetten daha yaygındır.

- Kadınların büyük çoğunluğu erkeklerin bazı durumlarda eşlerini dövebileceği görüşünü desteklememektedir.
- Fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmış kadınların dörtte biri yaşadıkları şiddet sonucunda yaralandıklarını belirtmişlerdir.
- Her 10 kadından biri gebeliği sırasında fiziksel şiddete maruz kalmıştır.
- Eşleri veya birlikte oldukları kişi/kişiler tarafından fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalan kadınlar arasında genel sağlık sorunları, hiç şiddet yaşamayan kadınlara göre daha yaygındır.
- Eşleri veya birlikte oldukları kişi/kişiler tarafından fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalan kadınların üçte biri yaşamının herhangi bir döneminde hayatına son vermeyi düşündüklerini belirtmişlerdir.
- Kadınlar yaşadıkları şiddetin en önemli iki nedeni olarak erkeğin ailesiyle yaşanan sorunları ve maddi sıkıntıyı belirtmiştir.
- Kadınların yaklaşık yarısı yaşadıkları fiziksel veya cinsel şiddeti kimseye anlatmamıştır.
- Eşleri veya birlikte oldukları kişi/kişiler tarafından fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalan kadınların neredeyse tamamı resmi kurumlara veya sivil toplum kuruluşlarına başvurmadıklarını belirtmişlerdir.

Bu araştırma sonuçları ilgili kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliğini öngören Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2007-2010¹¹'un hayata geçirilmesi için öncelikler ve sorumluluklar konusunda ipuçları vermektedir. Ulusal Eylem Planı'nda belirtilen temel hedeflerden *yasal düzenlemelerin sağlanması, farkındalık yaratılması ve zihniyet dönüşümünün sağlanması, kadının güçlendirilmesi, koruyucu hizmetlerin sunulması, tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerinin sunulması* ile *kurum ve kuruluşlar arası işbirliği* konuları tekrar dikkate alındığında, araştırma sonuçlarına göre bu eylem planının öncelikleri gözden geçirilmelidir. Buna göre, kısa, orta ve uzun vadeli planların işlevsel hale getirilmesi önem taşımaktadır.

Araştırma bulguları, kadınların yaşadıkları şiddet konusunda yalnız kaldıklarını ve haklarını savunmak için yeterli bilgi, donanım ve farkındalığa sahip ol(a)madıklarını ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle Ulusal Eylem Planı'nda ifade edildiği gibi kadınların güçlendirilmesinin öncelik kazanması öne çıkmaktadır. Kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda erkekler arasında farkındalık yaratma ve bilinçlendirme çalışmalarının hızlandırılması gerekliliği ayrıca vurgulanması gereken önemli bir noktadır.

¹¹ Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2007-2010, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.